

Būvniecība Latvijā. Ilgspējas izaicinājumi

Būvniecība Latvijā. Ilgtspējas izaicinājumi

— **Sapratām, ka viss pašu rokās.** Situāciju būvniecības jomā vērtē Latvijas Būvuzņēmēju partnerības vadītāja Baiba Fromane 2

Apakšuzņēmēju loma būvniecībā 6

Pieaug atbildība nozarē. Ministru prezidenta biedrs un ekonomikas ministrs Arvils Ašeradens intervijā Magdai Riekstiņai 8

Būvnieki pret ēnu ekonomiku. Būvniecības nozares uzņēmumi aktīvi iesaistās Valsts iestāžu darba plāna ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020. gadā īstenošanā 12

— **Nozarei nepietiek konkurētspējas?** Oktobra vidū publiskots ziņojums *Konkurētspēju ietekmējošo faktoru analīze Latvijas būvniecības nozarē* 14

Būvniecības nozare skaitļos 20

Pareizās un labākās izvēles kritēriji. Izvēles pēc zemākās cenas vietā jau drīzumā var stāties pavisam citi, daudz objektīvāki vērtēšanas kritēriji 22

— **Būvnieku izglītība – Latvijā un pasaulē atzīta.** Saikni starp izglītību un praksi komentē Rīgas Tehniskās universitātes Būvniecības inženierzinātņu fakultātes dekāns Dr. sc. ing. Juris Smirnovs 24

Nākotnes izaicinājumi. Būvnieku skatījums 26

Biedrības Latvijas Būvuzņēmēju partnerība izdevums. Veidots sadarbībā ar laikrakstu Diena.

Dienas mediju un publicitātes foto

Sapratām, ka viss pašu rokās

Situāciju būvniecības jomā vērtē
Latvijas Būvuzņēmēju partnerības
vadītāja **Baiba Fromane**

Gan pirms, gan pēc Būvniecības likuma pieņemšanas no būvnieku puses bija dzirdama liela neapmierinātība par regulējumiem, kas skar nozari. Tagad paši būvnieki pārņēmuši iniciatīvu, pašorganizējušies, un manāma arī izkustēšanās no vietas šajā jautājumā.

Būvnieki sapratuši, ka viss galvenokārt ir viņu rokās. Ja tikai kritizē, gaida, kad valsts reaģēs, nekādas fundamentālas pārmaiņas īsti nav iespējamās. Tāpēc lielākie būvnieki apsēdās pie viena galda un definēja, kas nepieciešams nozarē. Tālākais ceļš – sarunas ar valdību.

Kurus būvniekus patlaban pārstāv Latvijas Būvuzņēmēju partnerība?

Biedru skaits nemītīgi aug, tāpēc šodien nosauktais skaitslīs rīt jau būs novecojis. To, ka šī neapšaubāmi ir lielākā būvniecības nozares nevalstiskā organizācija Latvijā, apliecina kaut vai fakts, ka to veidojošo uzņēmumu kopējais apgrozījums ir vairāk nekā 300 miljonu eiro gadā. Mēs strādājam ar nozares problemātiku kopumā, nemēģinot dalīt, vai tie ir ģenerāluzņēmēju, apakšuzņēmēju, projektētāju vai valsts puses jautājumi.

Viena no problēmām, kas ļoti sāpīgi skar ne tikai valsti, bet arī būvniekus, ir joprojām augstā ēnu ekonomika. Daudziem būvniekiem gan tas ir arī izdzīvotības jautājums.

Es domāju, ka tas liecina par briedumu, ja uzņēmēji sāk saprast, ka ēnu ekonomika ir milzīgs traucēklis, kas kropļo konkurenci un daļai uzņēmēju neļauj naktīs mierīgi gulēt. Redzams, ka zināms evolūcijas process ir iziets, arī būvnieki nonākuši pie izpratnes – ja mēs gribam sasniegt vismaz to dzīves li-

meni, kāds ir Skandināvijā, mums ir jāpieņem attiecīgi godīgas spēles noteikumi.

Kādas iniciatīvas uz to ved?

2016. gada maijā parakstījām sadarbības memorandu ar Ministru prezidentu, finanšu ministri un ekonomikas ministru. Skaidri definējām prioritāros uzdevumus, kas būtu veicami, lai mazinātu ēnu ekonomiku un aplokšņu algas. Tas vairotu Latvijas uzņēmumu efektivitāti un produktivitāti, veicinātu konkurētspēju ne tikai vietējā, bet arī ārvalstu tirgos.

Pavasārī veicām padziļinātu ēnu ekonomikas pētījumu, jo pirms tam visi zināja tikai kopējo skaitli, bet neviens nekad nebija mēģinājis saprast, kur slēpjas cēloņi. Arī paši pētnieki atzīst, ka šī ir pirmā nozare, kurā šāds pētījums vispār ir veikts. Un ne tikai balstoties uz statistikas datiem, bet arī padziļināti intervējot vairākus desmitus šīs nozares pārstāvjus. Pētījums lielā mērā parādīja, ka vislielākās problēmas rada nevis nelegālā nodarbinātība, nevis vēl kādi citi faktori vai pirms tam izplatīti pieņēmumi, bet gan aplokšņu algas, kas, visticamāk, ir arī citu problēmu cēlonis šajā jomā.

Cik efektīva varētu būt memoranda parakstīšana? Kādi konkrēti tālākie soļi no tā izriet? Sagaidāmi jauni likumprojekti?

Ir izveidota memoranda izpildes uzraudzības grupa, mēs regulāri sanākam un skatāmies, kas notiek ar priekšlikumiem. Arī pašā memorandā paredzēts mehānisms, ka reizi gadā nozare definē nākamās prioritāros uzdevumus un ar valdību par tiem vienojas. Lai vairs nav tā, kā Latvijas politikā ir diezgan pierasts, ka parādās kaut kādi priekšlikumi, kuri pirms tam nav

“

**Ja darbinieki saņem
algu pilnīgi legāli, arī
darba devējs ir
ieinteresēts prasīt no
viņiem pilnu atdevi**

izdiskutēti.

Kāpēc tādi uzrodas?

Jo sabiedrībā ir pieprasījums pēc pārmaiņām. Līdz ar to nevis pievēršas tam, lai ieviestu tādas pārmaiņas, kas tiešām dotu pozitīvu efektu ilgtermiņā, bet gan meklēti atraktīvāki un tūlītēji risinājumi, kas liekas kā brīnumnūjiņas, pat ja skaidrs, ka tās brīnumnūjiņas ļoti reti kad tiešām strādā.

LATVIJAS BŪVUZŅĒMĒJU PARTNERĪBA

«2017. gadā centisimies tikt pie ģenerālvienošanas par minimālajām algām. Tas ir Darba likumā iekļauts, bet Latvijā vēl neizmantots instruments.»
– Latvijas Būvuzņēmēju partnerības vadītāja Baiba Fromane

Kā viena no šādām «brīnumnūjiņām» tiek uztverta ideja par elektronisko darba laika uzskaiti.

Tas ir viens no instrumentiem aploksņu algu izskaušanā vai, pareizāk sakot, lai izskaustu nepareizu darba laika uzrādīšanu. Ja puse no nozares uzrāda, ka strādā nepilnu laiku, tā, protams, ir milzīga problēma. 2017. gadā centisimies tikt pie ģenerālvienošanas par minimālajām algām. Tas ir Darba likumā iekļauts, bet Latvijā vēl neizmantots instruments. Lai noslēgtu ģenerālvienošanos, par to jāvienojas uzņēmumiem, kuri kopā pārstāv 60% no nozares apgrozījuma. Tie ir aptuveni 400 uzņēmumi, esam tos jau apzinājuši. Tāpēc šis darbs nav veicams ātri, tas ir milzīgs izaicinājums. Ir ļoti daudz skeptiķu, kuri domā, vai tas vispār ir iespējams. Taču mums memorandumā ir paredzēts arī plāns B – kad būs skaidrība par reālajām minimālajām algām profesiju grupās, ja nebūs iespējams noslēgt šo vienošanos, valsts varētu tās noteikt kā references algas, kas, protams, ir daudz maigāks instruments nekā obligāti saistoša minimālā alga.

Eiropā patiesībā maz ir tādu valstu, kurās būtu vienota minimālā alga visiem reģioniem, visām nozarēm. Ar ģenerālvienošanos ceram panākt, ka algas nozarē pietuvinās reālajām minimālajām algām.

Protams, ir pamats arī runāt, ka darbspēka nodokļi ir daudz par augstu, tāpat mikrouzņēmumu nodoklis, kas būvniecības nozarē tiem komersantiem, kuri nav mikrouzņēmumu nodokļa maksātāji, būtiski traucē konkurēt.

Nodokļu nemaksāšana saistīta arī ar attiecīgu kultūru, tradīciju. Santechnikim, kas izsaukts nomainīt krānu, neviens maksājuma dokumentus neprasa...

Jā, jau sākot ar to, ka kāds nāk remontēt vannas istabu, un beidzot ar to, ka valsts pieprasa zemākās cenas principu. Visi piever acis, izliekas, ka tā nav, kaut īstenībā ziņa, kāda ir faktiskā situācija. Kā saka arī pētnieki – ja ilgstoši ir liels aploksņu algu īpatsvars un visas puses to apzinās, ir liela bīstamība, ka tas izveidojas par kultūru. Tāpēc, līdzīgi kā CSDD cenšas mainīt sabiedrības domāšanu par satiksmi, arī mēs proaktīvi aktualizēsim šos jautājumus. Arī

būvniekiem jāsaņem legāla alga, viņiem arī jābūt sociālajām garantijām un nodrošinājumam, arī viņiem nepieciešama drošība par rītdienu. Ja darbinieki saņem algu pilnīgi legāli, arī darba devējs ir ieinteresēts gan prasīt no viņiem pilnu atdevi, gan arī ieguldīt viņu kvalifikācijas celšanā, izglītībā un tamlīdzīgi. Ieguvēji būs visi – mēs saņemsim kvalitatīvāku produktu, speciālisti neaizbrauks, valsts budžetā būs lielāki nodokļu ieņēmumi.

Viens no jautājumiem, kas parasti saistīts ar būvniecību, ir par kvalitāti. Tas savukārt atduras pret zemākās cenas principu iepirkumos, speciālistu aizplūšanu uz ārzemēm – ja ir lēti pasūtījumi, nav naudas algām utt.

Tas ir ļoti būtisks jautājums, pie tā patlaban strādā ne tikai mūsu partnerība un ne tikai Latvijā, bet arī valsts institūcijas un uzņēmēju organizācijas visā Eiropā. Ir pieņemta jauna direktīva, ka visa Eiropa atsākās no zemākās cenas principa un pāriet uz saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma izvēli. Pašlaik tiek mēģināts saprast, kā šo saimnieciski izdevīgāko principu definēt.

Baiba Fromane: «Vājā plānošana ir milzīga problēma valsts pārvaldē, ļoti ceram, ka valsts kādreiz ar šo slimību tiks galā. Redzam, ka Eiropas naudas apguves plānošanas trūkums jau 2016. gadā ir atstājis ļoti ievērojamu iespaidu uz nozari»

>>> Jābūt ļoti precīziem kritērijiem, lai nav subjektīvā faktora?

Jā, jāiet uz to, lai pēc iespējas mazinātu subjektīvo faktoru un, protams, lai saimnieciskais izdevīgums attiektos ne tikai uz pieņemuma iesniegšanas brīdi, bet lai pēc būtības tiešām tiktu vērtēts, vai tas tiek izpildīts arī pēc tam dzīvē. Iepirkumu uzraudzības birojs plāno jau 2017. gadā ieviest saimnieciskā izdevīguma principu, tāpēc pašlaik aktīvi strādājam pie atbilstošām vadlīnijām. Protams, tas prasīs no pasūtītājiem daudz gudrāku pieeju vēlmju definēšanā, bet, kopumā raugoties, ir jāsāk vērtēt tādi kritēriji kā: cik daudz uzņēmums nomaksā nodokļos, vai tas uzņemas papildu saistības attiecībā uz kvalitātes garantēšanu, kādā veidā organizē darbus un cik daudz vai maz tas ietekmē sabiedrību un satiksmi utt. Protams, jāiekļauj arī vides prasības.

Nereti redzam, ka konkursu uzvarētāji ar darbiem netiek galā, līgums jālauž, jāizvēlas darbu pabeidzējs. Sanāk, ka pasūtītājs maksā divreiz.

Lai to mazinātu, gribam, lai pēc iespējas ātrāk tiktu ieviests būvkomersantu klasifikators, saskaņā ar kuru būvkomersanti būtu iedalīti kategorijās atbilstoši pieredzei, finansiālajām spējām, darbaspēkam utt. Ceram, ka Ekonomikas ministrija šo klasi-

“

Būvniecība ir tā joma, kurā visi strīdi par naudu beigu beigās izvēršas par strīdiem par kvalitāti

fikatoru ieviesīs agrāk nekā plānotajā 2019. gadā, jo tas arī atvieglos visas birokrātiskās prasības, katrā iepirkumā iesniedzot pierādījumus par kvalifikāciju.

Tās nebūs slēgtas kastas? Arī šeit izšķiroši ir konkrēti kritēriji.

Tās nebūs slēgtas kastas. Ja kāds uzņēmums negodprātīgi pieies, pieņemsim, nodokļu nomaksas vai darba drošības jautājumiem, tas varēs savu klasi zaudēt jeb tā līmenis pazemināsies. 2016. gada pavasarī attiecīgie Ministru kabineta noteikumi ir pieņemti, klasifikators faktiski ir izstrādāts,

tagad tas tikai jāievieš. Tas būs arī ļoti efektīvs instruments, lai izslēgtu vienas dienas kompāniju parādīšanos. Jo principā visa būvniecības nozare orientējas uz to, lai tirgū darbotos arvien vairāk pieredzējuši, ilgtermiņā domājoši uzņēmumi.

Daudzkārt piedzīvots, ka būvi jāsāk remontēt jau drīz pēc garantijas termiņa beigām. Automašīnām tiek piedāvāta septiņu, veļas mašīnām – piecu gadu garantija u. tml., bet būvēm joprojām divu gadu garantija, kaut parasti sakām, ka būvē uz daudzām desmitgadēm.

Jau pašlaik garantijas termiņi ir pietiekami nozīmīgi. Jautājums tikai, kā šīs garantijas pasūtītājiem iemācīt uzturēt – lai viņi ievērotu ekspluatācijas nosacījumus, piemēram, neslēgtu ziemā aparātus, kuri paredzēti vasarai. Kā mēs zinām, arī autoservisā jums reizi pusgadā jāiziet apkope, lai auto garantija būtu spēkā. Līdzīgi ar būvēm – arī tur garantiju apkope jāveic regulāri. Principā visa nozare orientējas uz to, ka kvalitātei ir jāaug jau būvniecības laikā un ka būtu maksimāli jāstimulē, lai gan projektētāji, gan būvnieki pēc iespējas augstāku kvalitāti nodrošinātu jau sākotnēji, un, protams, ir jāskatās, vai saimnieciskā izdevīguma kontekstā ir iespējams ieviest arī kādus papildu kritērijus, lai tiešām pēc diviem trim ga-

diem nebūtu neparedzamu izmaksu. Arī attiecībā uz to, ka, jau projektējot būvi, jādomā, cik tā maksās ekspluatācijā, cik tā būs ērta pasūtītājam un kvalitatīva.

Nepieciešama kompleksāka pieeja?

Kompleksāka pieeja un dziļāki visu faktoru izvērtējumi.

Būvnieki sūdzas, ka arhitekti, projektētāji strādā ne tik labi, kā gribētos. Savukārt projektētāji ir neapmierināti ar ko-pējo nosacījumu atpalcību, jo, piemēram, Igaunijā projekti noformējami elektroniski, turpretim pie mums – papīra veidā, kas arī samazina iespējas pārbau-dīt, vai nav kļūmju.

Te liels jautājums ir par sistēmisku pieeju. Arī arhitekti un projektētāji saskaras ar dempinga cenām savā jomā. Tīrgū parādās projektētāji, kas strādā par nesamērīgi zēmām cenām, tāpēc arī šajā jomā notiek diskusijas, kā ieviest saimnieciskā izdevīguma principu. Protams, ja uz būvvaldi furgonos jāved dokumentu kaudzes, tiek tikai radīta sajūta, ka institūcijas nodrošina kontroli, jo tādu apjomu var pārbaudīt tikai diezgan formāli.

Nonākam pie tā, ar ko arī būvnieki ir neapmierināti, – ka būvvaldē dokumentus pārbauda juristi, nevis būvniecības speciālisti – nevērtē pēc būtības, vien pārbauda, vai visas ailes pareizi aizpildītas, visi ķeksīši savās vietās.

Tas, protams, ir jautājums, kas būvvaldēm vispār būtu jāskata. Jo ir arī viedoklis, ka būvvaldēm, pašvaldībām būtu jāvērtē tikai tehniskā projekta vai projekta vispār atbilstība teritorijas plānojumam. Gan projektētājs, gan eksperti, kas ar parakstu apliecina, ka šis projekts ir atbilstošas kvalitātes, ir tie, kuriem ir jāuzņemas par to atbildība. Savukārt, lai mazinātu kļūdu riskus projektēšanā, plašāk jāizmanto apdrošināšana. Jo, protams, projektētāja atbildība nevar būt ierobežota tikai ar viņa līgumsummu, kas dažkārt nekādā ziņā nav samērojama ar tiem izdevumiem, kuri rodas būvniekam vai, visticamāk, pasūtītājam, kļūdas novēršot.

Būvnieki runā arī par valstiskas stratēģijas nepieciešamību – skatījumu, kā nozarei jāattīstās vidējā vai ilgākā termiņā.

To ļoti gaidām no Ekonomikas ministrijas – stratēģija iekļauta memorandā kā viens no uzdevumiem.

Vai valstij tam pietiek resursu? Varbūt pašiem būvniekiem būtu jādefinē šis stratēģiskais skatījums?

Galvenā loma jāuzņemas Ekonomikas ministrijai, kura ir būvniecības politikas virzītāja valstī, jo daļa jautājumu ir tādi, kurus risina valsts, ar normatīvajiem aktiem uzliekot kaut kādus pienākumus, procedūras. Kaut, protams, ir svarīgi, kā valsts un nozare kopumā spēj redzēt, kas ir tas, uz ko vajadzētu iet. Piemēram, kā nonākt līdz digitālai dokumentu aprītei, projektu digitalizācijai.

Tas, ko laikam visvairāk sagaida būvnieki, ir skaidrība, kad un kādi objekti būs būvējami. Jo īpaši – lai tie visi nav vienā laikā.

Biedrība Latvijas Būvuzņēmēju partnerība

■ Dibināta 2006. gadā kā Būvniecības attīstības stratēģiskā partnerība

■ Apvieno vadošos nozares uzņēmumus, kas vēlas panākt būvniecības sektoram labvēlīgu politiku, veicināt kvalitāti un drošību būvniecībā, jauno speciālistu sagatavošanu, kā arī nodrošināt godīgu konkurenci un mazināt ēnu ekonomiku

■ <http://www.latvijabuvnieki.lv>

Pēc ilgstošas fondu naudas kavēšanās tūlīt būs otrā grāvi projektu sastrēguma dēļ

Vajā plānošana ir milzīga problēma valsts pārvaldē, ļoti ceram, ka valsts kādreiz ar šo slimību tiks galā. Redzam, ka Eiropas naudas atpakaļgaitas plānošanas trūkums jau 2016. gadā ir atstājis ļoti ievērojamu iespaidu uz nozari. 20% kritums ir ārkārtīgi liels, jebkurā Rietumeiropas valstī to uzskatītu par dziļāko krīzi. Jāņem vērā, ka aiz šiem skaitļiem ir reāli darbinieki, kuri, nebūdami nodrošināti ar darbu, ir spiesti vai nu pārkvalificēties, vai braukt strādāt citur.

Arī raugoties tuvākajā nākotnē, ir pamats lielam satraukumam, ka pēc ilgstošas fondu naudas kavēšanās tūlīt būs otrā grāvi projektu sastrēguma dēļ. Jau manāmas tendences, ka tiek noteikti nerealī termiņi projektētājiem, visticamāk, tāpat būs nerealī termiņi būvniekiem, un tas neizbēgami novedīs pie kvalitātes problēmām. Tā jau šķiet, ka par kvalitāti ir jāatbild būvniekiem, bet, ja viss process menedžēts tā, ka nav dots laiks, lai nodrošinātu augstāko kvalitāti, ir jautājums, kur ir patiesie cēloņi. Finanšu ministrijai vajadzētu plānot lielos investīciju objektus ne tikai no naudas plūsmas viedokļa, bet arī pēc tā, kas ir pārējie lieli objekti, kuri vienlaikus valstī tiek palaisti. Ne tikai no valsts, bet arī no pašvaldību puses. Jo dažkārt valstij ir vēl-

me nerēķināties, piemēram, ar Rīgas domes iepirkumiem – un arī otrādi.

Vēl viens faktors, kas parasti aizkavē dažādu projektu realizāciju, ir konkursu pārsūdzības.

Būvniecība ir tā joma, kurā visi strīdi par naudu beigu beigās izvērsas strīdos par kvalitāti. Lai mazinātu konkursu pārsūdzības, esam aicinājuši ieviest depozītu sistēmu, līdzīgi kā tas ir tiesām – ja es sniedzu sūdzību, jābūt sajūtai, ka kaut par 90% tā ir pamatota, nevis ka tā ir tikai sūdzēšanās pēc. Protams, sūdzības mazināsies arī tad, kad būs būvkomersantu klasifikators.

Pārmaiņu tātad daudz. No politiķu puses ir gatavība tās raiti ieviest?

Gribētos, lai valsts pārvalde, politiķi, ministri saprastu, ka viņiem mazāk jānodarbojas ar tehnisku, birokrātisku ikdienas procesu radīšanu, bet vairāk jāplāno, jāsašķaņo redzējums, kā valsts vispār attīstās. Pieprasījums pēc tā ir.

Viens piemērs, ko esam rosinājuši un kas, cerams, kaut kad tiks ieviests: ja valsts pārvaldes iestāde, piemēram, būvvalde, nav sniegusi atzinumu noteiktā termiņā, tas automātiski būtu uzskatāms par piekrišanu. Tas ļautu arī uzņēmumiem rēķināties ar kaut kādiem termiņiem. Bieži vien tieši termiņi ir vislielākā problēma – ja atbilde tiek atstāta visnotaļ novēlota, dažkārt pat nav vairs starpības, ko atbild.

Tiesa, kad runājam par būvvaldes darbu, mums dažkārt labpatīk vērtēt tikai būvprojekta saskaņošanas procesu, taču jautājumi, kas ir saistīti ar ietekmes uz vidi novērtēšanu, zemes gabalu apvienošanu, reizēm aizņem gadus. Ja investors prasa būvniekiem, cik ilgā laikā var realizēt konkrētu projektu, mūsu atbilde parasti ir tāda, ka zinām termiņu, kādā varam izdarīt no tā brīža, kad saņemsiet būvatļauju, savukārt process, kā līdz tai tikt, ir pārāk sarežģīts, pārāk birokratizēts. Šajā ziņā neapšaubāmi Lietuva un Igaunija mums ir galvastiesu priekšā. Tāpēc, visticamāk, tajā brīdī, kad investoram ir jāizvēlas, kurā no Baltijas valstīm investēt, tieši termiņi ir ļoti nozīmīgs faktors.

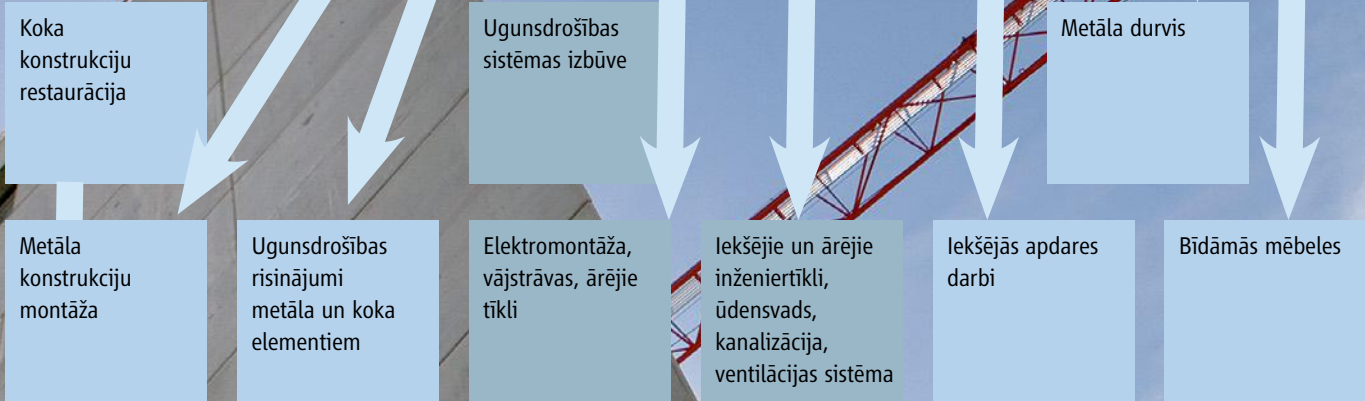
Runājot par termiņiem, nākotnē. Droši vien laiks sākt domāt, kā būvēsim pēc 2020. gada, kad mazināsies Eiropas nauda.

Jautājums ir – ko būvnieki var darīt, ja valstij nav politikas, kādā veidā piesaistīt investīcijas, kādā veidā veicināt privātā kapitāla ieplūšanu. Kad saka, ka būvnieki ir atkarīgi no fondu naudas, mana atbilde ir: es patiešām gribētu redzēt kādu privāto lielo objektu, kur kāds būvnieks pasaka: nē, mēs to nebūvēsim, mums tagad ir fondu nauda. Tas iespējams vien tad, ja mērķlīnī tiks izveidots fondu projektu sastrēgums, ko pieminējām, tāpēc arī sakām, ka tas atstās nopietnu ietekmi ne tikai uz cenām, kvalitāti un tamlīdzīgi, bet, protams, tas atstās būtisku ietekmi arī uz privātā sektora objektiem. Taču tas, ka mums investīciju apjoms valstī arvien samazinās, jāuztver kā ļoti nopietns signāls, lai valdība konceptuāli un mērķtiecīgi skatītos, kur ir problēma, kāpēc investori uz Latviju nenāk. ■

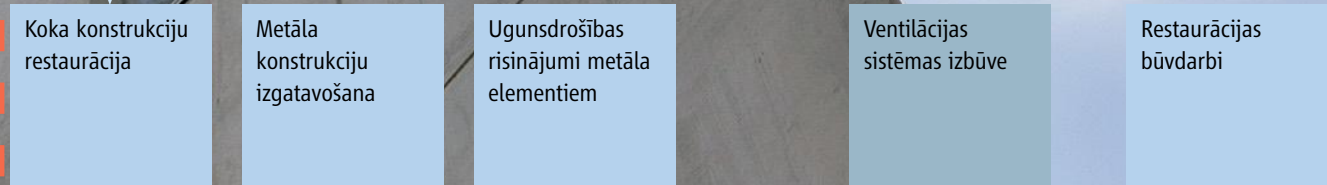
Ģenerāluzņēmējs

Kompetences: projekta vadība, būvdarbu vadība, darbu plānošana un laika grafika izstrāde, darbu veicēju piesaiste un kontrole, finanšu resursu piesaiste un plūsmas kontrole, dokumentācijas sagatavošana, kvalitātes uzraudzība un kontrole, piegādāto materiālu uzraudzība un kontrole, saskaņošana ar atbildīgajām institūcijām, darba drošības prasību nodrošināšana, komunikācija ar pasūtītāju, būvuzraugu, projektētāju, autoruzraugu, bieži arī ēkas nodošana ekspluatācijā.

1. APAKŠUZŅĒMĒJU LĪMENIS

2. APAKŠUZŅĒMĒJU LĪMENIS

1. līmenī apakšuzņēmējs
uzņemas visus minētos
darbus, no kuriem daļu veic
paša spēkiem, bet
specifiskus darbus nodod
savam piesaistītajam
apakšuzņēmējam.

Epitāfiju
restaurācija un
zeltījuma
atjaunošana

Vitrāžu
restaurācija

Altāra
restaurācija

Gleznu
restaurācija

Būvelementu –
koka un metāla –
restaurācija

Kapelu
restaurācija

Sastatņu
montāža

Kaitēkļu
iznīcināšana
koksnes
būvelementos

Objekta
noformējums

Metāla
būvelementu
restaurācija

Apakšuzņēmēju loma būvniecībā

Tas, kāda loma būvniecības procesā ir ģenerāluzņēmējiem, kāda – apakšuzņēmējiem, šajā biznesa jomā strādājošajiem nav jāskaidro. Drīzāk tiem, kuri uz to raugās no malas un mēdz spriedelēt, ka nekādi apakšuzņēmēji nav vajadzīgi – ja būvfirma uzņemas atbildību par kādu objektu, tai tas jāīsteno pašas spēkiem. Ilustrācijā konkrētā piemērā redzams, cik daudz dažādu jomu speciālistu un piegādātāju nepieciešams pat samērā vienkāršā rekonstrukcijas objektā. Ja ģenerāluzņēmējam tie būtu jāalgo kā savi darbinieki, pirmkārt, tas nozīmētu, ka ar daudziem no šiem cilvēkiem slēdzami īstermiņa darba līgumi, jo citos objektos viņu pakalpojumi varbūt nav nepieciešami, tāpat būtu jāreķinās ar dīkstāvēm. Otrkārt, ciestu darbu veicēju profesionalitāte, jo, tikai strādājot specializētā uzņēmumā, kur ir regulāri konkrēto darbu apjomi, ir iespējams maksimāli attīstīt prasmes, kā arī veidot sadarbību ar būvmaterialu vai specializētā aprīkojuma ražotājiem un piegādātājiem. Savukārt ģenerāluzņēmēji specializējas lielu projektu vadībā, kas arī prasa specifiskas, mazākiem uzņēmumiem ne vienmēr pieejamas zināšanas un prasmes.

Fotogrāfa
pakalpojumi pēc
līguma ar
pasūtītāju

Pieaug atbildība nozarē

Ministru prezidenta biedrs un ekonomikas ministrs **Arvils Ašeradens** intervijā
Magdai Riekstiņai

Aktuāla būvniecības problēma, uz kuru norādījuši gan šīs nozares pārstāvji, gan vairāku valdību ministri, gan tautsaimniecības analītiķi, ir lielais ēnu ekonomikas īpatsvars. Ko darīt, lai ēnu ekonomiku būvniecībā mazinātu?

Ir vajadzīgs milzīgs pasākumu kopums. Ļoti vērtīgs ir memorands, kas ir parakstīts ar Latvijas Būvuzņēmēju partnerību. Šis memorands ļauj veikt vairākus būtiskus pasākumus ēnu ekonomikas mazināšanas virzienā. Valdība patlaban virzās uz priekšu ar solidārās atbildības ieviešanu būvniecībā, tas notiek strauji, pat apsteidzot tos pasākumu plānus, kurus bijām iecerējuši, vienojoties ar būvniecības nozari par darāmajiem darbiem. Te gan uzreiz grūti piebilst, ka patlaban vērojama samērā vienpusīga solidārās atbildības jēdziena izpratne. Finanšu ministrija virza ideju noteikt ģenerāluzņēmējam pienākumu ieskaitīt valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas jeb tā dēvētos sociālos nodokļus Valsts ieņēmumu dienesta (VID) norādītajā kontā, kas būtu pieejams apakšuzņēmējiem. No šī VID norādītā konta tad apakšuzņēmējs veiktu savus nodokļu maksājumus. Šāds mehānisms būtu saistīts ar publisko iepirkumu, respektīvi, ar publisko iepirkumu jomā īstētajiem būvniecības projektiem.

Plānotā sistēma tātad paredzētu, ka ģenerāluzņēmējs ieskaita naudu VID norādītajā kontā un šī nauda kontā tiek uz laiku, teiksim, iesaldēta?

Patlaban sistēma ir dizainēta tā, ka

publiskajā iepirkumā tā daļa, kas nodokļos paredzēta saistībā ar darbiniekiem, kuri veic noteiktus darbus, jāieskaita VID kontā un tad nonāk apakšuzņēmēja rīcībā. Jāteic, saistībā ar šo sistēmu vērojams zināms mulsums un radušies dažādi jautājumi, piemēram, ir vai nav iespējams šo naudu izmantot garākā laika posmā, ne tikai lai nokārtotu finansiālās attiecības par vienu konkrētu būvobjektu. Manuprāt, plānotais modelis tiešām vēl prasa papildinājumus, un es ceru, ka būvnieki vēl iesniegs konkrētus labojumus, kad šis modelis nonāks apspriešanā Saeimā.

Bažas, kas dzirdētas no uzņēmējiem, saistītas tieši ar iespējamo naudas iesaldēšanu, jo naudas, sacīsim, izņemšana no aprites biznesa vidē nevienam nepatīk – ne būvniecībā, ne citās nozarēs.

To var saprast. Turklāt, protams, jāņem vērā, ka būvniecība ir milzīga, kapitālietilpīga nozare, kas saistīta ar vērienīgām materiālu izmaksām, lielām darba algu izmaksām, un naudas aprites ātrums būvniecībā ir cieši saistīts ar darbu veikšanas efektivitāti. Naudas iesaldēšana uz kādu laiku, kā arī nepieciešamība maksāt naudu avansā, pirms darbs pabeigts vai pat vēl vispār darbs būvlaukumā ir sācies, naudas piederība un tas, kādā veidā tiek nokārtotas lietas saistībā tieši ar konkrēto būvlaukumu, – tie ir jautājumi, kas patlaban patiešām nav īsti precīzi saprotami.

Turklāt, kā jau minēju, manuprāt, Latvijā pagaidām vērojama vienkāršota solidārās atbildības izpratne. Es uzskatu, ka

mums nepieciešams strauji virzīties uz priekšu ar vienošanos par to, kas tad īsti ir ģenerāluzņēmēja solidārā atbildība plašākā izpratnē, stratēģiskā nozīmē. Piemēram, Ziemeļvalstu izpratnē, kas ir solidārā atbildība, paredz ko gluži atšķirīgu no patlaban Latvijā virzītā varianta. Ģenerāluzņēmēja solidārā atbildība Ziemeļvalstīs nozīmē to, ka būvniecības nozarē eksistē vienošanās par minimālo darba samaksu katrai konkrētajai būvniecībā strādājošo profesijai. Tas nenozīmē vispārējo minimālo algu, kāda ir valstī, bet gan konkrētu minimālo darba samaksu, piemēram, arhitektiem, konkrētu minimālo darba samaksu būvinženieriem, konkrētu minimālo darba samaksu flīzētājiem un vēl konkrētu minimālo darba samaksu palīgstrādniekiem, un tāpat arī citām būvniecībā nodarbināto profesiju grupām.

Savukārt, lai noteiktu būvniecībā strādājošo paveiktā darba apjomu, kas ir diezgan grūti, viena no sistēmām, kas tiek lietota, ir elektroniskā darba laika uzskaitē tām personām, kuras pilda savus darba

Arvils Ašeradens uzskata, ka ļoti būtisks būvniecības nozares sakārtošanā ir būvkomersantu reģistrs. «Latvijas valdība arī šajā virzienā jau strādā, bet pašlaik par būvkomersantu reģistru mūsu valstī vairāk tiek runāts saistībā ar būvkomersantu kvalifikācijas apjomu – ko ikkatrs konkrētais būvkomersants drīkstētu darīt, ko nedrīkstētu darīt»

pienākumus būvlaukumā. Jāteic gan, ka notiek debates par to, ir jāmaksā vai nav jāmaksā, teiksim, par to laiku, ko cilvēks, kurš būvlaukumā strādā, pavadā smēķējot, bet tā jau ir aiziešana detaļās. Ziemeļvalstīs elektroniskā darba laika uzskaitē ir ierasta sistēma, kas paredz, ka ikvienam būvlaukumā strādājošajam – sākot no augsta līmeņa speciālistiem un beidzot ar palīgstrādniekiem – ir sava digitālā karte, kas tiek reģistrēta datorsistēmā, gan cilvēkam ieejot būvlaukumā, gan izejot no būvlaukuma. Tā tiek uzskaitītas ikviena būvlaukumā strādājošā cilvēka darbā pavadītās stundas, un attiecīgi tiek ņemts vērā, kāds stundu skaits jānostrādā, lai vispār tiktu piemērota atbilstošajai profesijai paredzētā garantētā minimālā samaksa.

Jāuzsver arī, ka Ziemeļvalstīs ģenerālu uzņēmēja solidārā atbildība paredz, ka – ja kaut kādu iemeslu dēļ apakšuzņēmējiem netiek samaksāts, apakšuzņēmēju darbiniekiem tiek garantēta vismaz samaksa par tām darba stundām, ko viņi pavadījuši būvobjektā. Respektīvi, tiek ga-

“

Būvniecība ir milzīga, kapitālietilpīga nozare, kas saistīta ar vērienīgām materiālu izmaksām

rantēts, ka atalgojuma minimumu darbinieki saņems. Ģenerālu uzņēmēja solidārā atbildība paredz arī to, ka valdībai tiek garantēts – vismaz minimālajā apmērā nodokļi tiks samaksāti.

Latvijā daudz tiek diskutēts arī par būvkomersantu reģistru. Kādu ietekmi uz nozari paredzat šim reģistram?

Būvkomersantu reģistrs nozares sakārtošanā ir ļoti būtisks. Latvijas valdība arī šajā virzienā jau strādā, bet pašlaik par būvkomersantu reģistru mūsu valstī vairāk tiek runāts saistībā ar būvkomersantu kvalifikācijas apjomu – ko ikkatrs konkrētais būvkomersants drīkstētu darīt, ko nedrīkstētu darīt, kādus darbus būvkomersantam var uzticēt un kādus darbus uzticēt nedrīkst. Ja mēs runājam par Ziemeļvalstu izpratni attiecībā uz būvkomersantu reģistru, teiksim, Norvēģijā ir tā – ja būvkomersants ir rupji pārkāpis būvnormatīvu prasības vai arī Norvēģijas Valsts ieņēmumu dienests konstatējis, ka būvkomersants nav samaksājis nodokļus, būvkomersants var zaudēt tiesības praktizēt un var arī zaudēt savu vietu būvkomersantu reģistrā. Norvēģijā gan valdība praktiski nevar atņemt tiesības būvkomersantam vispār strādāt, bet no reģistra var izslēgt, savukārt Norvēģijas būvvaldes neaņem darbu pieņemšanu, ja konkrētais darbu izpildītājs nav iekļauts būvkomersantu reģistrā.

>>>

Atgriežoties pie situācijas Latvijā, jāuzsver, ka vēl viens būtisks elements būvniecības nozares sakārtošanā saistīts ar to, ka valdība jau pieņēmusi grozījumus Ministru kabineta noteikumos, paredzot, ka ir jāizstrādā tipveida līgumi būvniecības procesam. Šie tipveida līgumi būs jāņem vērā visiem tirgus dalībniekiem. Vēl aktuāla ir arī vienošanās ar būvniekiem par būvniecības nozares ētikas standartu izstrādāšanu un ieviešanu. Jāpiemin arī tas, ka būvniecības nozarē svarīgi attīstīt digitalizāciju, kas saistīta ar būvniecības informatīvās sistēmas attīstību un dažādu reģistru izveidi. Būtisks ir arī jautājums par izglītības standartiem un profesiju standartiem, kas arī varētu mazināt ēnu ekonomiku tādā veidā, ka noteiktu – konkrētus būvdarbus var veikt vienīgi tie speciālisti, kuriem ir atbilstoša kvalifikācija.

Jāteic, ka Ekonomikas ministrijas būvniecības sektoram tuvākajā laikā būs tiešām ļoti intensīvi jāstrādā, lai kopā ar būvniekiem realizētu visus iepiļānotos pasākumus, un gribu uzsvērt, ka ļoti mēķtietcīgs darbs būs jāveic jau turpmākajos sešos mēnešos.

Definētā minimālā darba samaksa dažādās ar būvniecību saistītās profesijās Latvijā varētu būt saistoša tiem būvuzņēmumiem, kuri vēlēties piedalīties publisko iepirkumu konkursos?

Jā, publiskajam sektoram lietu sakārtošana jāsāk ar savu lauku. Vispirms valdība definēs, ka minētās normas attiecas uz publisko iepirkumu, bet jācer, ka privātais sektors arī sekos publiskajam sektoram un minimālā kvalifikācijas norma tiks ieviesta gan attiecībā uz publiskā sektora, gan privātā sektora pasūtījumiem un kļūs par vispārēju būvniecības standartu. Ļoti liela nozīme te būs nozares iekšienē noslēgtajam koplīgumam un tam, kāda visās detaļās galarezultātā būs vienošanās par minimālās samaksas līmeni.

Ir gan dzirdēti uzņēmēju iebildumi pret notiekošajām pārmaiņām, jo uz ģenerāluņēmēju pleciem tiekot uzlikta pārāk smaga atbildības nasta. Kā jūs to komentētu?

Uzdevumi ēnu ekonomikas ierobežošanai būvniecībā tiek īstenoti ļoti intensīvi, un var teikt, ka jau apspriešanā esošie risinājumi ir kā simboliska pātaga, bet simboliskais burkāns vēl gaidāms nākotnē. Es gribu teikt, ka ģenerāluņēmēju atbildības noteikšana ir fundamentāla izmaiņa un pie šādas izmaiņas nenoliedzami ir jāpierod. Mani secinājumi gan liecina, ka uzņēmēji nevis kategoriski iebilst pret ģenerāluņēmēju atbildības ieviešanu, bet norāda, ka šo atbildību nevajadzētu ieviest sasteigti. Te jāatceras, ka ikvienā valstī svarīgas ir ne tikai nozares pārstāvju zināšanas un prasmes, bet arī vietējā tirgū valdošās tradīcijas, kas garantē, ka vietējā vide ir konkurētspējīga. Ja atkal raugāties uz Ziemeļvalstīm, jāatzīst, ka tur ģenerāluņēmēju atbildības joma ir milzīga, ļoti komplicēta, vēsturiski izveidojusies un tradīcijām bagāta sistēma. Latvijā būvnie-

Arvils Ašeradens: «Jāteic, ka Ekonomikas ministrijas būvniecības sektoram tuvākajā laikā būs tiešām ļoti intensīvi jāstrādā, lai kopā ar būvniekiem realizētu visus iepiļānotos pasākumus, un gribu uzsvērt, ka ļoti mēķtietcīgs darbs būs jāveic jau turpmākajos sešos mēnešos»

“**Ģenerāluņēmēju atbildības noteikšana ir fundamentāla izmaiņa un pie šādas izmaiņas ir jāpierod**

cības tirgū valdošās tradīcijas pagaidām vēl ir diezgan mežonīgas, vērts palasīt ekonomikas analītiķa Arņa Saukas pētījumu, lai saprastu, cik mežonīgas šīs tradīcijas patiesībā ir un kas joprojām notiek būvniecībā mūsu valstī. Nevar neredzēt un nesaprast, ka tieši mežonīgās tradīcijas, kas joprojām valda būvniecībā Latvijā, ir būtiska šīs nozares problēma. Tomēr jāsaprot arī, ka īsā laikā radīt jaunas, labākas tradīcijas vispār nav iespējams. Jaunu, labāku tradīciju radīšana ikvienā valstī, ikvienā nozarē ir ilgtermiņa process. Mūsu valdība patlaban ir izvēlējusies jau minēto burkānu un pātagas politiku, un es saprotu arī Finanšu ministriju, kas paudusi vie-

dokli – pietiek par būvniecības problēmām vienkārši runāt, ir laiks beidzot noākt pie konkrētiem, reāliem uzlabojumiem. Mērķis, protams, ir izveidot nevis, teiksim, monstros, bet gan ilgtspējīgu sistēmu, kas sekmīgi strādā.

Pēdējā laikā daudz tiek runāts par nepieciešamību publisko iepirkumu konkursos ne tikai teorētiski, bet arī praktiski atteikties no zemākās cenas principa par labu saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma principam. Jūsaprāt, pāreja no zemākās cenas principa uz saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma principu notiek pietiekami raiti?

Valdība viennozīmīgi paudusi apņemšanos atbalstīt saimnieciskā izdevīguma principu publisko iepirkumu konkursos. Tas ir iestrādāts likumā. Manuprāt, lielākā problēma saistīta tieši ar publisko iepirkumu konkursu komisijām, jo komisijas baidās no dažādiem sodiem un riskiem, tāpēc bieži vien neizvērtē piedāvājumu saimniecisko izdevīgumu. Iepirkumu komisijas baidās arī no konkursa rezultātu pārsūdzībām, tāpēc nereti strādā pēc modeļa – izvēlamies lētāko piedāvājumu, lai tikai būtu miers. Šāds iepirkumu komisiju darba stils noteikti nav labākais variants. Mums Latvijā būvniecībā un arī citās nozarēs jāsāk domāt par produktiem, pakalpojumiem un infrastruktūru, kas ir ar tiešām augstu pievienoto vērtību, nevis par minimālo cenu, jāsāk domāt par funkcionalitāti, dizainu, jo šāds modelis – vienmēr izvēlamies to variantu, kas ir par minimālo pieejamo cenu, – ilgtermiņā neapmierina nevienu. Manuprāt, jādomā, kā atvieglot publisko iepirkumu komisiju dalībnieku atbildību un radīt situāciju, ka šīs komisijas tiešām var ar mierīgu prātu, bez bailēm un bažām izvēlēties saimnieciski izdevīgāko piedāvājumu. Protams, jāuzmanās arī no tā, lai mēs neiebrauktu pretējā grāvī un nenonāktu pie tā, ka saimnieciski izdevīgākais piedāvājums patiesībā izrādās saimnieciski koruptīvākais piedāvājums.

Gan būvnieki, gan arhitekti apgalvojuši – komisijām nereti trūkst kompetences izvērtēt konkursu pretendenta piedāvājumu saimniecisko izdevīgumu, kas ir krietni sarežģītāks darbs nekā vienkārši palūkoties uz skaitļiem un izvēlēties piedāvājumu ar zemāko cenu.

Tā tas ir. Komisijām pietrūkst gan kompetences, gan arī uzņēmības cīnīties, aizstāvēt savu lēmumu, valda bailes no problēmām un atbildības. Mēs visi zinām, ka tirgū ir pieejami būvizrādājumi ar pielietojumu pieciem, septiņiem gadiem un būvizrādājumi, kas kalpo ievērojami ilgāku laiku, un, protams, ievērojami atšķiras ilgtspējīgi noturīgo un tikai īslaicīgi kvalitatīvo būvizrādājumu cena, bet tāpēc jau nevar vienmēr izvēlēties to, kas ir lētākais, nedomājot par ilglaicīgumu. Ja runājam par publiskajām ēkām, ir vajadzīgs standarts, kas nedrīkst būt balstīts uz zemāko cenu. Ja tiks būvēta, piemēram, slimnīca, un tiks izvēlēti būvmateriā-

Mums Latvijā būvniecībā un arī citās nozarēs jāsāk domāt par produktiem, pakalpojumiem un infrastruktūru, kas ir ar tiešām augstu pievienoto vērtību, nevis par minimālo cenu

li, kuru noturība ir tikai pieci gadi, ātri vien radīsies daudz dažādu problēmu, kuru risināšana prasīs gan finanšu, gan laika resursus. Rezumējot jāteic, ka jāstrādā gan pie publisko iepirkumu komisiju kvalifikācijas paaugstināšanas, gan arī pie atbalsta komisiju dalībniekiem, lai nevaldītu bailes izvēlēties saimnieciski izdevīgāko piedāvājumu.

Jūs vairākkārt kā pozitīvo piemēru minējāt Ziemeļvalstis. Mēs zinām, ka Ziemeļvalstīs būvniecībā, tāpat kā daudzās citās nozarēs, ļoti nozīmīga loma ir arodbiedrībām. Latvijā privātā sektora nozaru arodbiedrības ir daudz vājākas nekā Ziemeļvalstīs, publiski redzamākā mūsu valstī ir pedagogu arodbiedrība. Varbūt, lai mazinātu ēnu ekonomiku, jāveicina arodbiedrību loma būvniecībā?

Jā, noteikti, un Ziemeļvalstīs tiešām arodbiedrībām ir milzīga ietekme, lai arī varbūt ne vienmēr tā ir tikai pozitīvi vērtējama ietekme. Latvijā valdība jau mēģina stimulēt arodbiedrību veidošanos. Es gribu uzsvērt, ka noteikti tieši būvniecības nozarē vēlos redzēt arodbiedrību attīstību, jo tas līdzsvarotu daudzas ne tikai nozares pārstāvjiem, bet arī visiem Latvijas iedzīvotājiem svarīgas lietas. Turklāt arodbiedrību attīstība būvniecībā ir gan ģenerālu uzņēmēju, gan būvstrādnieku interesēs.

Šogad vairāki būvniecības nozares uzņēmēji uzsvēruši, ka problēmas izraisījusi kavēšanās Eiropas Savienības (ES) naudas apguvē, savukārt ekonomikas eksperti norādījuši uz riskiem, ko rada atkarība no ES naudas. Vai būvniecībai nebūtu jāiemācās iztikt bez ES naudas, jo, iespējams, pēc 2020. gada ES nauda vienkārši nebūs pieejama?

Es domāju, ka mums visiem Latvijā radusies atkarība no ES naudas – neteiksim, uzdāvinātas naudas, bet vienkārši piešķirtas naudas gan. Pozitīvi ir tas, ka patlaban mēs runājam ne tikai par ES naudas apguvi, kā tas bija iepriekš, bet arī par ES naudas investēšanu un sagaidām atdevi Latvijas tautsaimniecībai. Diemžēl jau iepriekš izveidojusies pat vesela uzņēmēju un publiskā sektora pārstāvju paaudze, kas tikai gaida, kad parādīsies ES fondi, un kaut ko reāli sāk darīt vien tad, kad šie ES fondi kļūst pieejami. Ja mēs runājam par publiskā sektora attīstību, iespējams, ES fondu izmantošana ir labs veids dažādu projektu īstenošanai, savukārt privātajā sektorā gaidīšana uz ES fondu naudu vērtējama kā ļoti bīstama situācija, jo, kā jau jūs arī minējāt, visticamāk, šis Latvijai ir pēdējais ES fondu apguves periods. Turklāt ir pilnīgi skaidrs, ka pēc Lielbritānijas *Brexit* ES fondu apjoms tiks pārskatīts, jo *Brexit* ietekme uz ES budžetu ir šī budžeta samazinājums vismaz par 10%, un tā ir būtiska izmaiņa. Ņemot vērā šos faktorus, gaidāms, ka uzņēmējdarbībā radīsies tādas kā atkarības varā esoša cilvēka blaknes – ES naudas neesamība izraisīs spēcīgu diskomfortu. Lai no tā izvairītos, ir pēdējais laiks iemācīties strādāt ar investējamiem resursiem, kā arī iemācīties strādāt ne tikai Latvijas tirgū, bet arī ārvalstu tirgos un turklāt ne tikai vienkārši strādāt ārvalstīs, bet prast tur vadīt un īstenot vērienīgus projektus. Jāteic, ka būvniecībā ir veiksmīgi piemēri Latvijas uzņēmumu darbam ārvalstīs, bet gribētos, lai šādu piemēru būtu vairāk.

Ko mūsu pašu valstī vajadzētu uzbūvēt līdz 2018. gadam – Latvijas Republikas simtgadei?

Es vēlētos, lai Rīgā tiek uzbūvēts liels, moderns konferenču centrs vismaz ar 3000 vietām. Iespējams, tā varētu būt multifunkcionāla ēka – ne tikai konferenču centrs, bet arī koncertzāle. Runājot par koncertzāli, personīgi man ir žēl, ka mēs pragmatisku apsvērumu dēļ atteicāmies no projekta būvēt koncertzāli uz AB dambja, jo šis projekts pilsētas kompozīcijai nāktu par labu. Nenoliedzami AB dambja projekts bija dārgs, tik dārgu projektu varēja radīt vienīgi uz pirmskrīzes noskaņojuma viļņa, bet ilgtermiņā šis projekts būtu veicinājis Latvijas popularitāti globālā mērogā. Jebkurā gadījumā plašāka koncertzāle Rīgā ir vajadzīga, mums ir pasaulē klases mūzikas zvaigznes, bet telpas, kurās šīs zvaigznes var klausīties, ir novecojušas. Klasiskās mūzikas attīstība Latvijā nenoliedzami prasa augstas kvalitātes koncertzāli.

Vajadzētu īstenot arī projektus saistībā ar Mežaparka Lielo estrādi un Okupācijas muzeja rekonstrukciju. Es arī ļoti vēlētos, lai tuvākajos gados Latvijas pilsētās attīstītos koka arhitektūra un tiktu būvētas jaunas koka ēkas. Tieši jauni koka ēku kvartāli mūsu valsts pilsētās varētu būt mūsu nacionālās identitātes izpausme un vienlaikus arī inovāciju izpausme būvniecībā. ■

Būvnieki pret ēnu ekonomiku

Būvniecības nozares
uzņēmumi aktīvi iesaistās
Valsts iestāžu darba plāna ēnu
ekonomikas ierobežošanai
2016.–2020. gadā īstenošanā

Atbilstīgi biedrības *Business Against Shadow Economy* (BASE) nesen veiktajam pētījumam ēnu ekonomikas daļa Latvijas būvniecības nozarē 2015. gadā sasniedza 40%, kas ir divreiz vairāk nekā Lietuvā (21,6%) un Igaunijā (20,1%).

Aplokšņu algu problēma

Ir vērts piebilst, ka ēnu ekonomikas daļa Latvijā arī citās nozarēs ir augstāka nekā pie kaimiņiem, tomēr tajās rādītāji ir zemāki un atšķirības pamatā mazākas. Piemēram, vairumtirdzniecībā ēnu ekonomikas daļa Latvijā tiek lēsta 19%, Lietuvā un Igaunijā – attiecīgi 16,7% un 13% apmērā. Atsevišķi ēnu ekonomikas rādītāji būvniecības nozarē ievērojami pārsniedz vidējos rādītājus Latvijā kopumā. Aplokšņu algu līmenis būvniecībā tiek lēsts 36,3%, valstī kopumā – 17,9% apmērā, uzņēmumu ienākumu neuzrādīšanas līmenis ir attiecīgi 31,6% un 19,9%, darbinieku skaita neuzrādīšanas līmenis – 23,35% un 9,6%, korupcijas līmenis – 17,9% un 7,6%. Lielākā ēnu ekonomikas daļa slēpjas mazajos būvniecības uzņēmumos un privātajā sektorā, kas būvniecībā ir plašs. Tiek pieļauts, ka tādās darbības jomās kā dzīvokļu vai privātmāju remontu ēnu ekonomika sasniedz 50–80%.

Attiecīgi arī secināts, ka ēnu ekonomikas lielākā problēma būvniecības nozarē

ir darba algas daļēja samaksa aploksnē, nevis nelegālā nodarbinātība, kā bieži tiek uzskatīts. Aplokšņu algas ir ne tikai nenomaksāti nodokļi, bet – ļoti būtiski – arī negodīgu konkurenci stimulējošs faktors, turklāt situācijā, kad vairākums būvniecības nozares uzņēmumu vēlas radīt apstākļus, kuros būtu iespējams konkurēt tirgū ar vienādiem nosacījumiem, izskaužot komersantus, kas iegūst priekšrocības uz nenomaksāto nodokļu rēķina.

Kopumā jautājums ir tik nozīmīgs, ka Latvijas Būvuzņēmēju partnerība (LPB) ir izveidojusi īpašu darba grupu, kas strādā pie minimālo algu līmeņa noteikšanas modeļa būvniecības nozarē. Jāpiebilst, ka minimālo algu līmeni, ja tiek ieviesti Darba likumā noteiktajā kārtībā, noslēdzot ģenerālvienošanos starp darba devējiem un darba ņēmējus pārstāvošo organizāciju, iegūst obligātu raksturu un attiecas uz visiem nozarē attiecīgajās profesijās strādājošajiem. Proti, darba devējam ir pienākums maksāt darbiniekam atalgojumu, kas nav mazāks par attiecīgajai profesijai ar ģenerālvienošanos noteikto atalgojuma līmeni. Minimālo algu līmeņus valsts varētu noteikt kā references algas, kas gan nav tik strikti kā saistoša minimālā alga.

Šajā gadījumā iespējamā problēma, uz kuru norāda arī atsevišķas valsts amatpersonas, – likums gan paredz ģenerālvienošanos, taču atbilstošas prakses Latvijā nav. Tomēr Latvijas Brīvo arodbiedrību savie-

“

**Tas ir reāls solis uz
uzņēmējdarbības
vides sakārtošanu
vismaz vienas nozares
ietvaros**

nības jurists, konsultants darba tiesisko attiecību jautājumos Kaspars Rācenājs, kurš ir viens no darba grupas dalībniekiem, ir noskaņots optimistiski un uzskata – lai arī pagaidām ir daudz neatrisinātu jautājumu un ir svarīgi, lai ģenerālvienošanas tiktu ieviesta visā nozarē, kopumā šādas vienošanās noslēgšana ir vidēja termiņa, trīs vai nedaudz vairāk gadu, jautājums.

Vajag kompleksus risinājumus

Uzreiz gan jāmin, ka ēnu ekonomika būvniecības nozarē ir kompleksa parādība, kas prasa tikpat kompleksu pieeju tās risi-

nāšanā, neizdalot vienu vai tikai dažas konkrētas problēmas, kurām jāpievērš pastiprināta uzmanība. Norādīts, ka politikas veidotājiem vienlaikus ir jāstrādā vairākos virzienos, arī pie likumdošanas, nodokļu sistēmas un tiesiskās vides sakārtošanas, nozari kontrolējošo iestāžu kvalitātes pilnveidošanas un pat «domāšanas», motivācijas uzlabošanu un komunikācijas ar sabiedrību.

Kā pauž pētījuma vadošais autors, BA-SE valdes loceklis, SSE Rīga asociētais profesors Arnis Sauka, īpaši nepieciešams uzsvērt, ka pētījums ir industrijas, t. i., LBP, iniciatīva. «Arī lielākā daļa lielo būvniecības uzņēmumu uz aicinājumu runāt par ēnu ekonomikas problēmām nozarē atsaucās labprāt, kā arī bija gatavi par tām izteikties pietiekami atklāti. To pašu var teikt arī par ekspertiem no aptaujātajām institūcijām, kaut gan jāatzīst, ka reizēm bija grūti nošķirt oficiālo no personīgā viedokļa, kas ne vienmēr attiecībā uz progresu un metodēm ēnu ekonomikas mazināšanā sakrita. Kopumā bija pietiekami skaidri redzams, ka arī tiem uzņēmumiem, kuri paši iesaistījušies ēnu ekonomikā, tās lielais apjoms nozarē nav izdevīgs un nereti arī traucē. Domāju, tas ir viens no iemesliem, kāpēc vismaz daļa no būvniecības uzņēmumiem ir gatava tā vai citādi iesaistīties ēnu ekonomikas mazināšanā nozarē,» uzskata A. Sauka.

«Pētījums pirmo reizi apkopojis būv-

Godīga konkurence

**Maija Baltgalve,
SIA Arčers valdes locekle**

Būvniecības nozarei ir nozīmīga pozīcija kopējos tautsaimniecības rādītājos, tomēr nevienam nav noslēpums, ka vienlaikus tajā ir lielākais ēnu ekonomikas īpatsvars. Līdz ar to loģisks ir secinājums, ka kompleksi, saprātīgi nozares problēmu risinājumi var ievērojami palielināt valsts budžeta ieņēmumus. Lielākajai daļai uzņēmēju ir skaidrs, ka augstu kvalitāti par saprātīgām izmaksām var panākt tad, kad valsts spēj nodrošināt godīgas konkurences «rāmīti» – kvalitatīvus un adekvātus likumus, prasības, normatīvus u. c. Pirms dažiem gadiem ir sākts dialogs ar valdību un atbildīgajām institūcijām, tomēr vēl labāk būtu, ja tiktu ņemta vērā arī pašu būvniecību pieredze un ieteiktie risinājumi. Diemžēl bēdīgs piemērs ir nupat aktualizētā iniciatīva par solidāro jeb ģenerāluzņēmēju atbildību par apakšuzņēmēju (ne)nomaksātajiem nodokļiem. Pret šiem grozījumiem ar vairākiem pieredzē un zināšanās balstītiem argumentiem bija gan būvniecības, gan ceļu būves uzņēmumus apvienošās organizācijas, tomēr valdība lēma citādi. Mērķis – izcila kvalitāte godīgas konkurences un tirgus regulējuma apstākļos – nevar tikt panākts bez uzņēmēju iesaistes lēmumu pieņemšanas procesā.

niecības nozares viedokļus par problēmjautājumiem un iespējamiem risinājumiem ēnu ekonomikas mazināšanai nozarē. Neapšaubāmi, atsevišķi pētījumā identificētie jautājumi var prasīt padziļinātāku izpēti – par tiem detalizētāk tiks runāts, turpinot sadarbību ar LBP. Šajā kontekstā jāuzsver, ka pētījums vairāk iezīmē virzienus, kuros aktīvi jāstrādā, bet vēl nav pietiekami detalizēts, sevišķi ietekumu līmenī ēnu ekonomikas mazināšanai nozarē, lai atsevišķus jautājumus aktīvi virzītu politikas veidošanas līmenī. Protams, no vienas puses, tas ir pašu politikas veidotāju darbs, no otras puses, – to organizāciju darbs, kuras pārstāv nozari un var sniegt būtisku ieguldījumu politikas veidošanā,» norāda pētnieks.

«Ja runājam par problēmu kopumā, viens no jautājumiem ir, kā kompleksi risināt problēmu loku, piesaistot attiecīgos resursus un koordinējot vairāku ministriju darbu, kā arī attīstot dialogu ar nozari. Līdzīgi kā ar ēnu ekonomikas mazināšanu kopumā būtu lietderīgi izstrādāt metodi, lai novērtētu ieviesto pasākumu rezultātu.

VID komentārs

Saskaņā ar Arņa Saukas pētījumu *Ēnu ekonomiku ietekmējošo faktoru analīze Latvijas būvniecības nozarē*, kurš tika prezentēts šā gada maijā, aplokšņu algu līmenis 2015. gadā šajā nozarē ir bijis 36,3%. Vēršam uzmanību, ka Valsts ieņēmumu dienests neveic ēnu ekonomikas apmēru aprēķinus, bet jau trešo gadu veic nodokļu plašas novērtējumu valsts sociālās apdrošināšanas obligātājam iemaksām. Nodokļu plaša ir nedeclarētās deklarētās, bet nesamaksātās nodokļu summas attiecība pret potenciālo nodokļu masu, kas tiktu aprēķināta ar nosacījumu, ka visi nodokļu maksātāji pilnā apmērā izpilda savas nodokļu saistības. Galvenais nodokļu plašas apjomus ietekmējošais faktors ir ēnu ekonomika, un tikai samērā nelielu nodokļu plašas daļu ietekmē aprēķinātie, bet nesamaksātie nodokļi.

Saskaņā ar 2016. gadā veikto VSAOI plašas novērtējumu nedeclarētās darba algas īpatsvars būvniecības nozares (pēc NACE 2. redakcijas klasifikatora) darba devējiem 2015. gadā:

- specializētie būvdarbi – **31,7%**,
- ēku būvniecība – **25,7%**,
- inženierbūvniecība – **10,5%**.

VID atbalsta Latvijas Būvuzņēmēju partnerības iniciatīvu ieviest nozarē minimālo algu līmeni, izmantojot ģenerālvienošanos. Tas ir reāls solis uz uzņēmējdarbības vides sakārtošanu vismaz vienas nozares ietvaros, kas varētu būt par paraugu arī citu nozaru uzņēmējdarbības vides uzlabošanai. Pienācis laiks izprast, ka apkarot ēnu ekonomiku tikai ar administratīvām metodēm nav iespējams, – vienīgi mazinot toleranci pret dažādām ēnu ekonomikas izpausmēm visos valsts pārvaldes līmeņos un sabiedrībā kopumā, rezultāti būtu ievērojami un ilgtspējīgi. Ja turpinā ēnu ekonomikas apkarošanu uzlikot vienīgi kā VID problēmu, jāapzinās, ka nodrošināt nodokļu inspektora klātbūtni katrā būvobjektā nav iespējams, turklāt iespējamie problēmas risinājumi būs saistīti ar papildu administratīvo slogu nodokļu maksātājiem, kas nav nedz uzņēmēju, nedz VID interesēs.

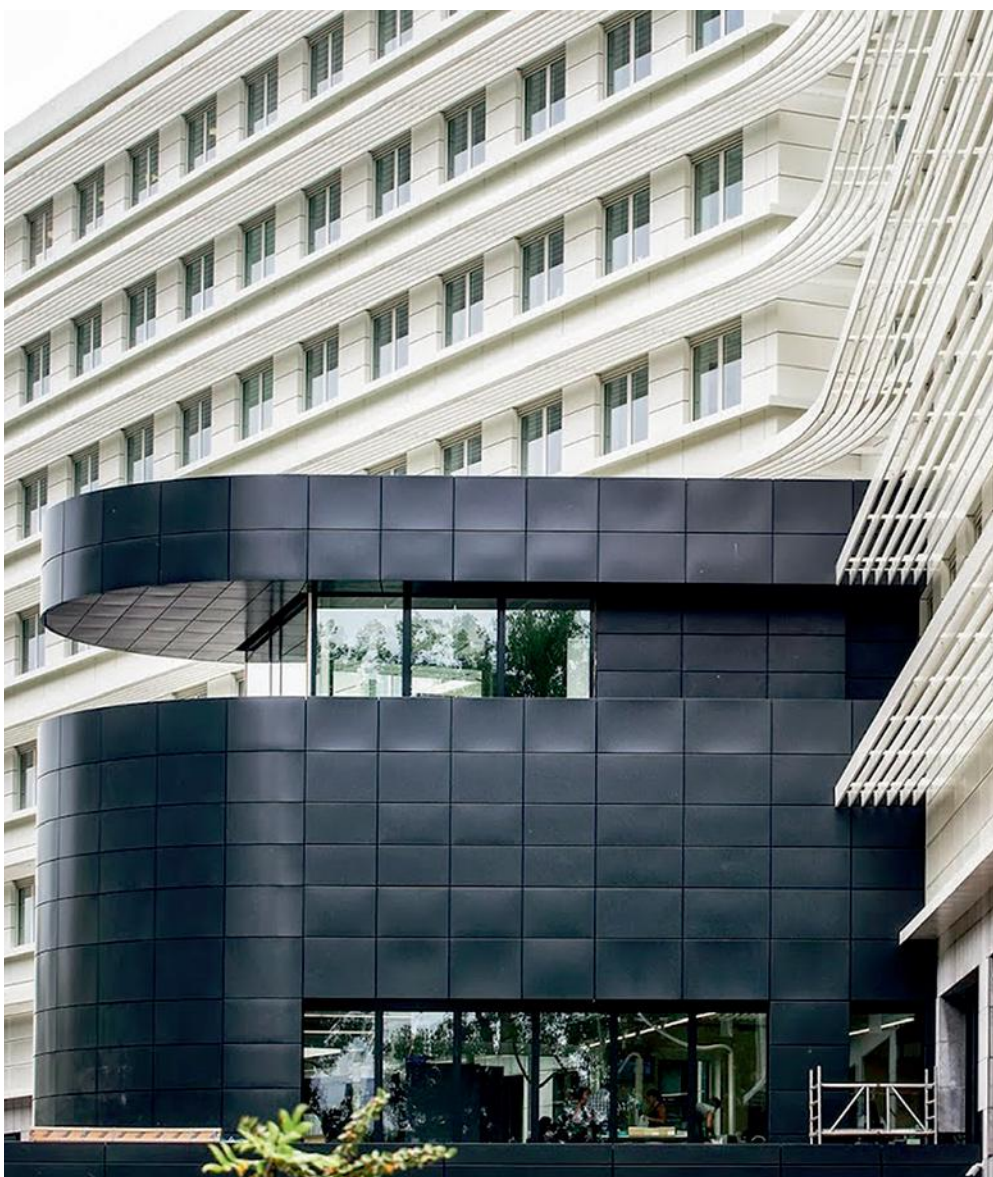
Ieviešot nodokļu izmaiņas, piemēram, priekšlikumu neaplikt ar nodokli reinvestēto peļņu un izmaiņas darbaspēka nodokļos, ļoti svarīgi būtu šo jautājumu analizēt kompleksi, kontekstā ar kopējo nodokļu sistēmu – tas ir būtiski ne tikai būvniecības nozarei, bet Latvijas ekonomikai kopumā,» saka profesors. ■

Nozarei nepietiek

Oktobra vidū publiskots pēc Latvijas Būvuzņēmēju partnerības (LBP) pasūtījuma tapušais ziņojums **Konkurētspēju ietekmējošo faktoru analīze Latvijas būvniecības nozarē**, kura autors ir biedrības Business Against Shadow Economy (BASE) eksperts Jānis Butkevičs

Ziņojums ir balstīts uz plašu pētījumu, kurā aptaujāti 30 lielāko Latvijas būvniecības uzņēmumu vadītāji un 254 mazo un vidējo būvniecības uzņēmumu vadītāji vai vadošie speciālisti, ka arī Latvijas uzņēmējus pārstāvošo organizāciju eksperti. Kā norāda J. Butkevičs, dokumenta mērķis ir identificēt būtiskākos šķēršļus nozares uzņēmumu konkurētspējai, izvērtēt paveikto politikas jomā būvniecības nozarē un sniegt ieteikumus par turpmāk veicamajiem pasākumiem, kas stiprinātu nozares uzņēmēju konkurētspēju. Eksperts cer, ka ziņojums un tajā identificēto nozīmīgāko konkurētspējas šķēršļu un rekomendāciju apkopojums būs kā ceļa karte jaunām būvniecības politikas iniciatīvām un grozījumiem likumos.

Jāpiebilst, ka ikvienā no trim minētajām mērķauditorijām ir nedaudz atšķirīgi viedokļi. Lielo uzņēmumu vadītāji par būtiskākajiem uzņēmumu konkurētspēju negatīvi ietekmējošajiem faktoriem vispirms uzskata problēmas tiesiskajā vidē, tostarp tieslietu sistēmas neefektivitāti, administratīvo slogu, zemo darbaspēka produktivitāti un ierobežoto tirgu, ko īpaši negatīvi ietekmē samērā zemais privātā sektora pieprasījums. Kā nozīmīgus šķēršļus konkurencei uzņēmēji min arī cenu dempingu, kas izriet no zemā-

“
Eksperts cer, ka ziņojums būs kā ceļa karte jaunām būvniecības politikas iniciatīvām

kās cenas kritērija piemērošanas publiskajos iepirkumos, negodīgu konkurenci uz nodokļu nemaksāšanas rēķina, izbraukāto darbaspēku u. c. faktorus. Savukārt mazo un vidējo uzņēmumu pārstāvji priekšplānā izvirza cenu dempingu, kuru ietekmē gan sīvā konkurence nozarē, gan zemākās cenas kritērijs publiskajos iepirkumos, augstos darbaspēka nodokļus, negodīgu konkurenci, kā arī nepietiekamu valsts atbalstu – arī eksportam.

Apvienojot abus viedokļus, ziņojumā secināts, ka galvenais, kas kavē gan mazo un vidējo, gan lielo būvniecības uzņēmumu konkurētspēju, ir neatrisinātas

konkurētspējas?

► RE&RE

**Oslo
Universitātes
vestibila aula,
kurā tiek
pasniegtas
Nobela prēmijas.
Restaurācija**

Griestu polihromās apdares un sienu vēsturiskā *Stucco lustro* (mākslīgā marmora paveids) restaurācija apmēram 1000 m² apmērā, radot iespēju labi saskatīt saglabātās vēsturiskās vērtības. Projektā darbojušies labākie no labākajiem Latvijas restauratoriem

◀ Arčers

**AZ Jan Palfijn
slimnīca. Gente,
Beļģija**

Lielas reģionālās slimnīcas renovācija un energoefektivitātes paaugstināšana, nepārtraucot tās darbību. *Arčers* ražojis un uzstādījis stiklotās fasādes, logus ar integrētām žalūzijām un durvis, kā arī ugunsdrošās konstrukcijas

▲ LNK Industries

Nehatu ciems Tallinas pierobežā. Divu tiltu un uzbraucamo ceļu projektēšana un būvniecība. Līguma summa 4 088 888 eiro bez PVN

tiesiskās vides problēmas, nesamērīgs administratīvais slogs, augsti darbaspēka nodokļi un negodīga konkurence uz nodokļu nemaksāšanas un atsevišķu uzņēmumu favorītisma rēķina.

Savukārt nozares eksperti – gan uzņēmēju organizāciju, gan valsts iestāžu pārstāvji – priekšplānā izvirza citus būvniecības uzņēmumu skaita rezultējas asā konkurencē, atšķirīgus viedokļus nozarei būtiskos jautājumos, tirgus un tiesiskās vides neprognozējamība (nodokļu, ES fondu projektu sāšanās, imigrācijas po-

litikas u. c. jomās), kā arī kvalificēta darbaspēka trūkumu. Atšķiras arī uzņēmumu pārstāvju un ekspertu vērtējums par valsts pārvaldes līdz šim īstenotajām aktivitātēm nozares konkurētspējas stiprināšanā. Eksperti veikto pasākumu efektivitāti vērtē kā viduvēju, turpretim uzņēmumu novērtējums ir negatīvs, un dominē viedoklis, ka valdība nav darījusi pietiekami daudz konkurētspējas veicināšanā, arī pakalpojumu eksporta jomā.

Kā norāda J. Butkevičs, tas ir nopietns signāls nozarei pārstāvošajai Ekonomikas ministrijai, lai pārskatītu būvniecības politiku – un jo īpaši aktivitātes nozares konkurētspējas stiprināšanai.

Ziņojumā apkopoti arī būvniecības nozares uzņēmumu ieteikumi par īstermiņa un vidējā termiņa pasākumiem, kuru ieviešana ir svarīga konkurētspējai. Kā prioritāri īstermiņa (12 mēnešu) pasākumi visbiežāk minēti publiskās iepirkuma sistēmas sakārtošana, īpaši uzsverot atteikšanos no zemākās cenas principa piemērošanas iepirkumā, būvniecības regulējumu pārskatīšana, atsakoties no procedūrām, kas uzņēmējiem rada nesamērīgu administratīvo slogu, ES fondu programmu sākšana un plānveidīga apguve, kā arī valsts finanšu atbalsta instrumentu pieejamība, tostarp garantiju formā.

Konkurētspēja

◀ Moduls Rīga Biznesa aviācijas centrs FBO Rīga

Atrodas lidostā Rīga. Moduls Rīga veicis elektromontāžu, vājstrāvas iekārtu montāžu, elektroiekārtu projektēšanu. Objekta platība: terminālis – 1200 m², angārs – 8400 m². Biznesa aviācijas centrs kļuvis par vienu no lielākajiem Eiropas Savienībā un lielāko Baltijas valstīs

► RE&RE

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja rekonstrukcija, restaurācija un jaunbūve

Pasūtītājs – Rīgas domes īpašuma departaments
Būvniecība no 2013. līdz 2015. gadam.
Rekonstruētā platība – 8396 m², jaunās ēkas apbūves laukums – 2960 m² (pazemes jaunbūves piebūve), ēkas būvtilpums 58 757 m³, ēkā ir 5 virszemes stāvi un 2 pazemes stāvi

Savukārt vidējā termiņā (tuvākajos trijos līdz piecos gados) tiek gaidīta sakārtota un prognozējama nodokļu sistēma, tostarp uzņēmumu ienākuma nodokļa atbrīvojumi uzņēmumā reinvestētajai peļņai, pilnveidojumi profesionālās izglītības sistēmā un kvalificēta darbaspēka pieejamība Latvijā, tiesu sistēmas sakārtošana, padarot to efektīvāku, kā arī valsts atbalsta pasākumi nozares pakalpojumu eksportam.

No tiesu sistēmas līdz asai konkurencei

Par kopējiem secinājumiem – ziņojumā norādīts, ka būtiskākais šķērslis būvniecības nozares konkurētspējai, pēc uzņēmēju domām, ir tiesu sistēmas neefektivitāte, jo īpaši garie tiesvedības procesi. Nespēja panākt rezultātu pārskatāmā laika posmā demotivē uzņēmējus vērsties tiesā, lai aizstāvētu savas intereses, un kopumā rada

“
**Būtiskākais šķērslis
būvniecības nozares
konkurētspējai, pēc
uzņēmēju domām,
ir tiesu sistēmas
neefektivitāte,
jo īpaši garie
tiesvedības procesi**

negatīvu priekšstatu par uzņēmējdarbības vidi Latvijā. Arī administratīvais slogs nozarē tiek vērtēts kā nesamērīgs, un būvnieki no valdības gaida nozares likumdošanas caurskatīšanu jau tuvākajā laikā, lai samazinātu birokrātiju būvniecības procesā.

Darbaspēka un uzņēmumu ienākuma nodoklis ir svarīgākās nodokļu grupas, kas ietekmē nozares uzņēmumu konkurētspēju un kam būs jāpievērš īpaša uzmanība, izstrādājot vidējā termiņa nodokļu politikas dokumentu. Nozares konkurētspēju negatīvi ietekmē augstie darbaspēka nodokļi, kas ir īpaši aktuāla problēma mazo un vidējo uzņēmumu segmentā. Viens no prioritāri veicamiem pasākumiem nodokļu sistēmas sakārtošanas jomā ir uzņēmumu ienākuma nodokļa atbrīvojums reinvestētajai peļņai uzņēmumā.

Tāpat secināts, ka caurskatāmam pub-

► **Skonto būve**
CSDD Rīgas
Motormuzeja
rekonstrukcija
un CSDD klientu
apkalpošanas
centra izbūve

Baltijā lielākais un modernākais vēsturisko spēkratu muzejs. Ekspozīcija izvietota trīs stāvos vairāk nekā 4000 kvadrātmetru platībā. CSDD klientu apkalpošanas centrs konkursā *Gada labākā būve Latvijā 2015* tika atzīts par gada labāko sabiedrisko jaunbūvi

▲ **Velve**

Saeimas ēkas Jēkaba ielā 6/8 restaurācija un būvniecība

Ilgi gandrīz divus gadus un bijusi viens no sarežģītākajiem projektiem Vecrīgā. Restaurēti 440 m² vēsturiskā parketa un 115 m² vēsturisko flīžu, kā arī 40 vēsturiskās durvis. Veikta papildu izbūve, liela apjoma moderno inženierkomunikāciju izvietojums telpās, starpsavienojuma izveide starp esošo ēku un jauno piebūvi

liskā iepirkuma procesam ar vienlīdzīgiem nosacījumiem ir būtiska ietekme uz nozares konkurētspēju. Tajā pašā laikā nozares uzņēmumi norāda uz favorītisma elementiem atsevišķās iepirkuma procedūrās, tāpēc iepirkumam kvalificējas tikai noteikti pretendenti.

Atzinīgi tiek novērtēts Iepirkumu uzraudzības biroja darbs; nozīmīgākā prasība publisko iepirkumu sistēmas sakārtošanai ir zemākās cenas principa aizstāšana ar saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma kritēriju. Kā norāda uzņēmēji, šādas pārmaiņas samazinātu dempinga un nodokļu nemaksāšanas riskus.

Turklāt nozari būtiski ietekmē ES fondu apguvi, arī būvniecības apjoma kritums 2016. gadā nedzīvojamo ēku segmentā korelē ar pārrāvumu ES fondu programmu īstenošanā. Viens no ievērojamākajiem nozares izaicinājumiem politikas veidotāju darba kārtībā – nozares

konkurētspēja, noslēdzoties ES fondu 2014.–2020. gada plānošanas perioda programmām, kad pieeja ES fondu līdzekļiem būs ierobežota.

Sevišķi lieli uzņēmumi par šķērslī konkurētspējas ceļā uzskata arī mazo privātā sektora pasūtījumu apjomu, kas skaidrojams ar mainīgo valsts politiku attiecībā uz termiņuzturēšanās atļauju izsniegšanu. Šī situācija savukārt korelē ar ārvalstu tiešo investīciju samazinājumu Latvijā un kopumā ir negatīvs signāls par investīciju piesaistes konkurētspēju Latvijā.

Kā zema tiek vērtēta darbaspēka produktivitāte, ko tieši ietekmē kvalificēta darbaspēka aizplūšana uz ārvalstīm un neapmierinoša profesionālās izglītības kvalitāte. Kvalificēta darbaspēka pieejamība kā problēma vairāk tiek uzrādīta mazo un vidējo uzņēmumu segmentā, savukārt lielajos uzņēmumos par šķērslī

▲ **Abora**

Viesnīcas rekonstrukcija Rīgā, Aspazijas bulvārī 22

Ēku, kura tiek pārbūvēta par piecvaigžņu viesnīcu, plānots pabeigt 2017. gada pavasarī. Platība – 25 000 m². Tiek veidoti 140 numuri (100 standarta, 35 luksusa, pieci diplomātu numuri), viens prezidenta numurs, 12 apartamenti

konkurētspējai tiek atzīta darbaspēka zemā produktivitāte gan apakšuzņēmēju, gan vidējā profesionālā līmeņa darbinieku vidū.

Visbeidzot – negatīvs ir uzņēmēju vērtējums par valsts atbalsta pasākumiem būvniecības nozares konkurētspējai. Dažas no jomām, kurās uzņēmēji gaida aktīvāku valdības iesaisti, ir finanšu instrumentu, tajā skaitā garantiju, pieejamība un pakalpojumu eksportu veicinošie pasākumi.

Savukārt ministriju un uzņēmēju pārstāvošo organizāciju eksperti atgādina, ka ir arī šķēršļi, kas mazina konkurētspēju strukturālo problēmu dēļ pašā nozarē. Arī viedokļu dažādība nozares uzņēmēju organizācijās kavē būtisku lēmumu pieņemšanu, nozare tiek raksturota kā izteikti sadrumstalota, un tas rezultējas ļoti asā konkurencē un cenu dempingā. ■

◀ Merks

Koncertzāle *Lielais Dzintars* Liepājā

Platība – 14 126 m² astoņu stāvu augstumā. Trīs koncertzāles: Lielā zāle ar 1010 skatītāju vietām, Kamerzāle – ar 200 vietām un Eksperimentālā skatuve – ar 150 vietām, kā arī citu publisku pasākumu telpas Civita Nova, kafējnīca un restorāns. Objekts konkursā *Gada labākā būve Latvijā 2015* saņēma atzinību nominācijā *Sabiedriskā jaunbūve*

▶ LEC

Kurzemes loka posma Grobiņa–Ventspils jaunā 330 kV elektropārvades līnija

110/330 kV EPL Ventspils–Grobiņa izbūve. Kopgarums 117 km. 110/330 kV divķēžu gaisvada līnijas izbūve, ietverot projektēšanu, materiālu piegādi un pamatu, balstu un vadu, un OPGW izbūves un montāžas darbus. Projekts realizēts pilnsabiedrībā LEC un EMPOWER

◀ LNK Industries

Latvijas Universitātes Dabaszinātņu akadēmiskais centrs

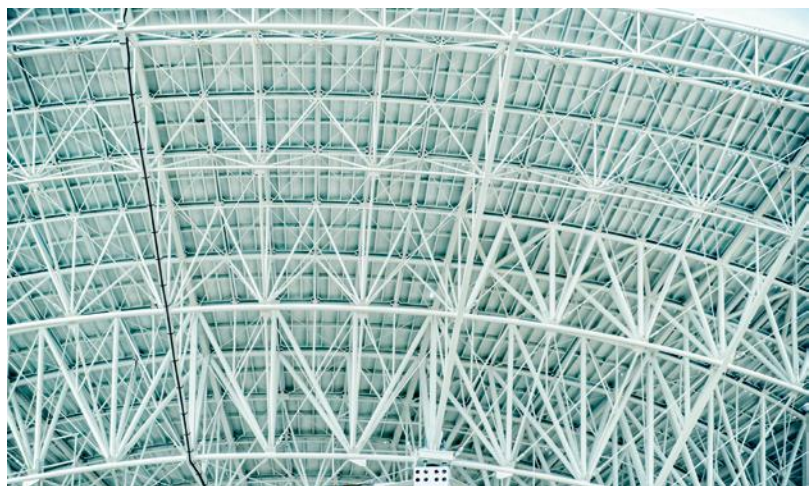
Pirmā ēka topošajā LU studentu pilsētiņā Torņakalnā. Veidota arhitektoniski neparasta fasāde, uz ēkas jumta atrodas augu pētniecības siltumnīca. Objekts saņēmis balvas konkursā *Latvijas Būvniecības gada balva 2015* kā labākais projekts nominācijā *Jaunbūve – sabiedriska ēka* un Rīgas Arhitektūras gada balvu 2016

▲ Arčers

Rīgas Doms

Iekštelpu restaurācija un torņa nostiprināšana. Torņa iekšienē iemontēta 15 t smaga metāla sistēma, kas atslogo un stabilizē vecās koka konstrukcijas. 5500 m² platībā attīrīti vairākus gadsimtus senie koka būvelementi, atsevišķi fragmenti protezēti. Torņa kupolam uzklāts jauns kapara segums 1500 m² platībā. Restaurēts zvānu krēsls ar deviņiem atjaunotiem zvaniem

▲ Ostas celtnieks

Irbenes radioteleskopa RT-32 antenas renovācija

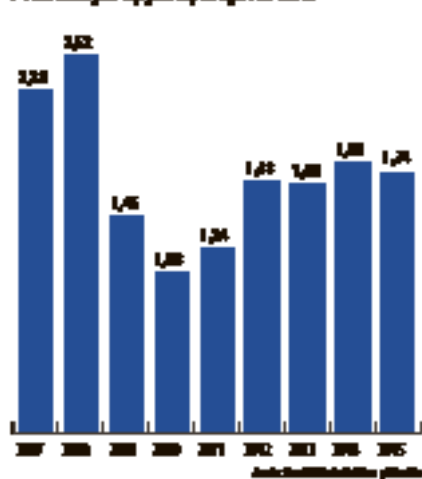
Šāda mēroga objekta renovācija visā Austrumeiropā tika veikta pirmo reizi. Radioteleskopa augstums ir 47 m, antenas svars – 80 tonnu, diametrs – 32 m. Antena tika pacelta, izmantojot vienu no pasaulē lielākajiem celtniekiem, kura uzstādīšanai nepieciešamā tehnika un aprīkojums tika nogādāts 27 kravas automašīnās

Būvniecības nozare sl

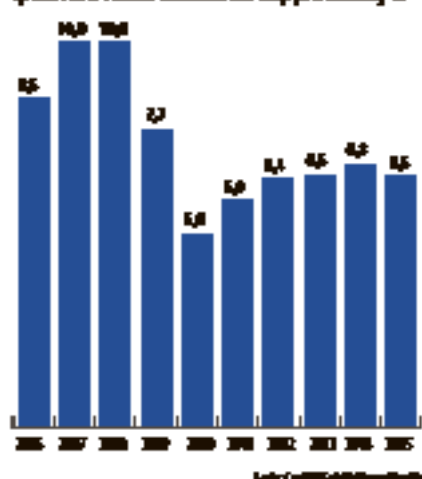
Būvniecības nozare nav sasniegusi pirmskrīzes apjomus

Produkcijas apjoms, miljardi EUR

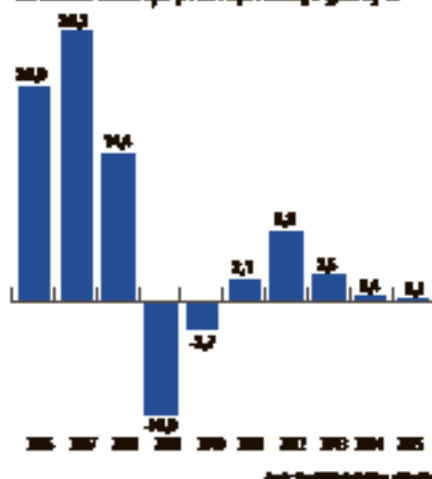
Nozīmīgs pieaugums valsts ekonomikā

Īpatsvars valsts iekšzemes kopproduktā, %

Izmaksas būvniecībā aug lēni

Izmaksas būvniecībā par kopprodukta cenu, %

Lai gan valsts ekonomikā vērojama izaugsme un tās apjoms naudas izteiksmē ir pārsniedzis tā dēvēto trekno gadu līmeni, to tomēr nevar attiecināt uz būvniecības nozari. Tās kopējās produkcijas apjoms 2015. gadā sasniedza 1,74 miljardus eiro, kas ir apmēram par 30% mazāk nekā 2008. gadā, kad pirms finanšu krīzes celtniecības apjomi bija sasnieguši savu rekordu. Arī 2016. gads nozarei nesola pozitīvus pavērsienus, un saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2016. gada pirmajos sešos mēnešos salīdzinājumā ar atbilstošu laika periodu pērn apjoms naudas izteiksmē ir krities par 19,6%; būvnieku aprindās tas galvenokārt tiek saistīts ar pārrāvumu ES fondu naudas apguvē.

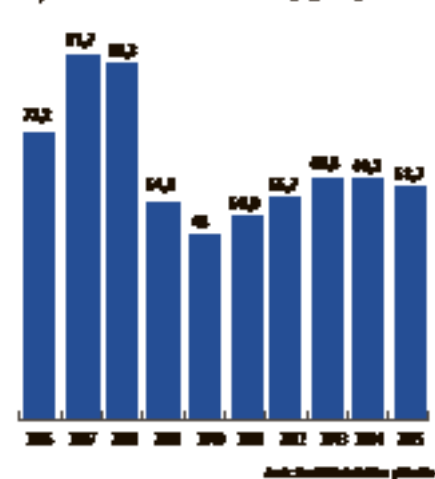
Lai arī, atgriežoties valsts ekonomiskajai izaugsmei, palielinājies pieprasījums pēc būvdarbiem, celtniecības nozares nozīme valsts ekonomikā nav sasniegusi to līmeni, kāds tas bija pirms finanšu krīzes. Pēdējos gados būvniecības īpatsvars valsts kopējā ekonomikas struktūrā ir stabilizējies tuvu 7% atzīmei, un, tā kā patlaban nav nekādu būtisku faktoru, lai šī nozare piedzīvotu straujāku izaugsmi nekā citas tautsaimniecības nozares, visticamāk, tuvākajos gados šie skaitļi ievērojamas izmaiņas nepiedzīvos. Arī straujāka ES struktūrfondu apguve celtniecības nozares nozīmi pati par sevi nepalielinās, jo pieaugs arī citu ekonomikas nozaru darbības rādītāji. Kardinālas izmaiņas būvniecības nozares īpatsvara palielinājumā valsts iekšzemes kopprodukta struktūrā varētu būt saistītas ar projekta *Rail Baltica* realizāciju.

Būvniecības izmaksu izmaiņas var uzskatīt par patērētāju maksātspējas un ekonomiskās izaugsmes indikatoru. Tā kā tautsaimniecības attīstība pēdējā laikā svārstās 2–3% robežās gadā, arī celtniecības izmaksās nekāds lēcienš nav vērojams. Pēdējos gados visstraujāk augošā pozīcija celtniecības nozares izmaksās ir strādājošo darba samaksa, kas saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes informāciju 2015. gadā ir palielinājusies par 6,7%. Savukārt mašīnu un mehānismu uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksas pērn kopumā palikušas bez pārmācībām, bet būvmateriāli kļuvuši par 1,8% lētāki.

skaitļos

Viens no lielākajiem darba devējiem valstī

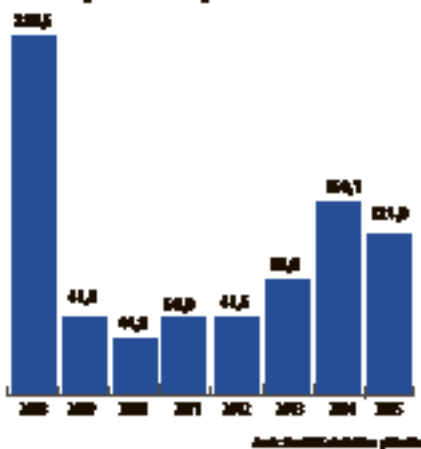
Absorētā darbinātā skaits valstī (gads, tūkst.)

Lai gan nodarbināto skaits būvniecības nozarē pagājušajos gados ir svārstījies atbilstoši ekonomiskajai aktivitātei valstī, būvniecības nozare joprojām ir viens no lielākajiem darba devējiem valstī. 2016. gadā nodarbinātību celtniecībā negatīvi ietekmē krītošais būvdarbu apjoms, kas saistīts ar ES fondu projektu apguves pārrāvumu. Atsākoties darbiem, strauji palielināsies arī pieprasījums pēc darbarokām. Tas var nest līdzī gan pakalpojumu cenu, gan arī vidējās darba samaksas pieaugumu.

Mājokļu būvniecībā cerības uz izaugsmi

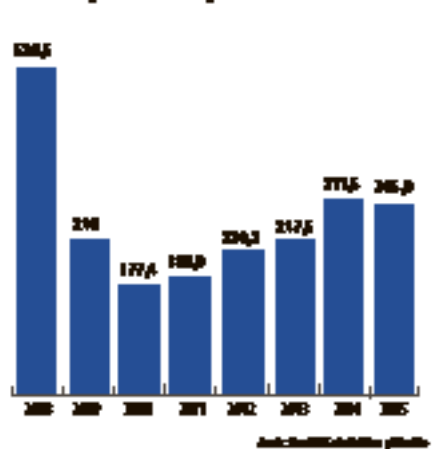
Jaunu dzīvojamu ēku būvniecība, faktiskajās cenās miljonos EUR

Salīdzinājumā ar pirmskrīzes laiku jaunu dzīvojamo ēku būvniecība ir sarukusi vairāk nekā uz pusi, tomēr kopš 2010. gada šajā segmentā būvdarbu apjomi naudas izteiksmē auguši aptuveni trīskārt. Lai arī 2015. gadā šajā segmentā bija vērojams kritums, jau 2016. gadā situācija varētu ievērojami uzlaboties saistībā ar būtisku mājokļu kredīšanas aktivizēšanos, kuras ietvaros māsaimniecībām izsniegto hipotekāro kredītu apjoms gada pirmajos sešos mēnešos salīdzinājumā ar šo pašu laika periodu pērn palielinājies par 71% līdz 217,1 miljonam eiro.

Fondu naudas trūkums kavē komercobjektu un sabiedrisko ēku celtniecību

Jaunu nedzīvojamu ēku būvniecība, faktiskajās cenās miljonos EUR

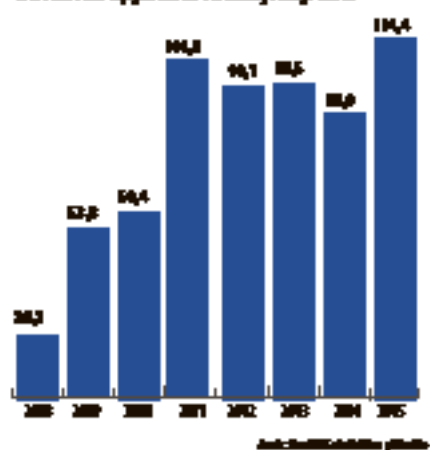

Līdzīgi kā mājokļu tirgū, arī nedzīvojamo ēku un komercobjektu būvniecība ievērojami atpaliek no tā dēvētajiem treknajiem gadiem. Turklāt pārrāvums ES fondu naudas iesaistē ekonomikā tiešā mērā attiecas uz nedzīvojamo ēku segmentu un varētu būt uzskatāms par kopējā būvniecības apjoma samazinājuma galveno iemeslu. Tomēr saistībā ar ES fondu jaunā plānošanas perioda naudas apguvi nākamajā un aiznākamajā gadā nedzīvojamo ēku segmentā būvdarbu apjoms varētu palielināties, tajā skaitā jaunu ēku celtniecībā.

Eksportā straujš izrāviens

Lai arī vietējā tirgū pirmskrīzes apjomu nav izdevies sasniegt, Latvijas būvniekiem labi veicas ārvalstu pasūtījumu piesaistē. Fakts, ka mūsu būvniecības uzņēmumiem izdevies strauji kāpināt apjomus laikā, kad pasaule cīnījās ar finanšu krīzes sekām, liecina par nozares konkurētspēju ārvalstu tirgos. Pērn būvniecības apjoms ārvalstīs, rēķinot naudas izteiksmē, bijis vairāk nekā piecas reizes lielāks nekā tā dēvēto trekno gadu noslēgumā, savukārt nākamajos gados būvniecības eksportu varētu veicināt Eiropas Centrālās bankas īstenotā ekonomikas stimulēšanas programma, kas lielā mērā orientēta uz aktivitātes pieaugumu mājokļu tirgū.

Latvijas būvniecības uzņēmumu spēkātais valūtas būvdarbu apjoms ārvalstīs, milj. EUR

Pareizās un labākās izvēles kritēriji

Izvēles pēc zemākās cenas vietā jau drīzumā var stāties pavisam citi, daudz objektīvāki vērtēšanas kritēriji

Viena no būvniecības (un ne tikai būvniecības) nozares problēmām ir izvēle pēc zemākās cenas. Plaši izplatīts ir viedoklis, ka tā grauj piedāvājumu, kvalitāti, veicina nodokļu nemaksāšanu, negodīgu konkurenci utt. Ir zināms arī risinājums – ieviest kritērijus saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma noteikšanai.

Saimnieciski izdevīgākais

Kā norāda SIA *Arčers* vadības padomnieks Imants Akmentiņš, par saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma ieviešanu ar likumdevējiem tiek runāts jau gadiem ilgi, arī to, ka cena nedrīkst būt vienīgais kritērijs būvniecības iepirkumos galvenokārt kvalitātes un godīgas konkurences dēļ. «Nelabvēlīgie tirgus apstākļi spiež daļu uzņēmumu piedāvāt dempinga cenas, kas pieredzējušiem būvniecības profesionāļiem liek uzdot jautājumu: «Kā par šādu cenu iespējams nomaksāt darbiniekiem algas un valstij nodokļus, turklāt pasūtītājam nodot kvalitātes prasībām atbilstošu objektu?» Acīmredzot tiek atrasti veidi, kā ietaupīt, taču rezultātā kāds paliek zaudētājos. Tāpēc līdzās cenai svarīgi ir arī tādi faktori kā iepriekšējā pieredze, izmantotās tehnoloģijas, izpildes termiņi, garantijas laiks un citi. Daļā publisko iepirkumu jau

tiek ievērots šis princips, taču gaidām, kad visos valsts un pašvaldību iepirkumos tiks vērtēti visi kritēriji, kas pasūtītājam garantē kvalitāti, bet uzņēmējiem – iespēju strādāt godīgas konkurences apstākļos,» skaidro SIA *Arčers* pārstāvis.

Latvijas Būvuzņēmēju partnerības (LBP) piesaistītais konsultants Valdis Bergs, kurš aktīvi piedalās objektīvi nosakāmu saimnieciski izdevīgāko kritēriju izstrādē būvniecības nozarē, cerības ieviest šādus kritērijus vērtē kā ļoti augstas, turklāt, pēc viņa domām, tas varētu notikt samērā ātri – vienlaikus ar jaunā Publisko iepirkumu likuma stāšanās spēkā. Attiecīgi arī kritēriji, pēc viņa vārdiem, varētu tikt ieviesti nākamā gada janvārī vai pāris nākamā mēnešu laikā. «Mēs esam tuvu tam, lai sāktu saskaņošanas procesu ar visām ieinteresētajām pusēm. Protams, arī pašai nozarei ir jāvienojas, kas tiek saprasts ar dažādiem termiņiem, piemēram, kas ir izmaksu cikls, ilgtspējīga būve utt., lai vēlāk nerastos nekādi pārpratumi un visi runātu vienā valodā. Tajā pašā laikā ir redzama vēlme šos jautājumus sakārtot un panākt, lai iepirkumi būtu pēc iespējas taisnīgāki,» norāda eksperts.

Būvkomersantu klasifikators

Ar saimnieciski izdevīgāko piedāvājumu ir saistīti arī 2016. gada 12. aprīlī Ministru

kabineta apstiprinātie Būvkomersantu klasifikācijas noteikumi, kuru izstrādi iniciēja būvniecības nozari pārstāvošās organizācijas Būvniecības likuma un Publisko iepirkumu likuma jauno redakciju izstrādes gaitā. Kā uzskata LBP, būvkomersantu klasifikācija atvieglos atbilstošu pretendentu atlasīšanu iepircējam un samazinās nepamatotas interpretācijas par pretendentu profesionālajām prasmēm, pieredzi, kompetencēm un resursiem. Vienlaikus tiks samazināts apliecinājumu un dokumentu apjoms, kas pretendenta jāiesniedz katram iepirkumam. Līdz ar to būvuzņēmumu klasifikācija mazinās arī administratīvo slogu publiskā finansējuma būvdarbu iepirkumu pretendentiem. Jāpiebilst, ka līdz šim atbilstīgi Iepirkumu uzraudzības biroja (IUB) datiem ik gadu tiek apstrīdēti vidēji 12% iepirkumu būvniecības nozarē; tas pagarina iepirkuma procedūru, negatīvi ietekmē būvdarbu izpildes termiņus un rada saimniecisku risku pasūtītājiem.

Klasifikācija, līdzīgi Eiropas Savienības (ES) Publiskā iepirkuma direktīvas regulējumam, tiks veikta trīs kritēriju grupās – profesionālās darbības, finansiāli ekonomiskajos, kā arī ilgtspējas kritērijos –, pa pieciem vērtējumiem katrā grupā. Būvuzņēmumiem atkarībā no rezultāta 15 kritēriju vērtējumā tiks piešķirta viena no pie-

Būvkomersantu klasifikācija atvieglos atbilstošu pretendentu atlasī iepircējam. Vienlaikus tiks samazināts apliecinājumu un dokumentu apjoms, kas pretendentiem jāiesniedz katram iepirkumam

Būvkomersantam piešķirtā kvalifikācijas klase būtu pieredzes un atbilstības apliecinājumu publiskajos iepirkumos

cām klasēm, savukārt atkarībā no nodarbināto speciālistu profesionālās darbības sfēras un uzņēmuma realizētajiem projektiem tiks atzīta uzņēmuma kompetence konkrētu būvdarbu veidu veikšanā. Būvuzņēmumu pirmreizējā vispārīgā klasifikācija tiks veikta 2017. gada 1. maijā. Pilna

Lielākais izaicinājums

Dace Gaile, Iepirkumu uzraudzības biroja vadītāja

Publisko iepirkumu procedūru mērķis ir izvēlēties labāko piedāvājumu par labāko cenu, ko piedāvā tirgus dalībnieks, kura spējas atbilst sekmīgai līguma izpildei. Tas, ka pasūtītājs nolēmis no atbilstošajiem piedāvājumiem izvēlēties piedāvājumu ar zemāko cenu, nenozīmē, ka būvuzņēmējam ir tiesības piedāvāt nereālu cenu, tāpat kā nav tiesību nemaksāt nodokļus, neuzrādīt darbiniekus vai neievērot iepirkuma dokumentos noteiktās kvalitātes prasības. Tomēr diemžēl tā mēdz notikt! Mēs visi ceram, ka saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma izvēle, skaidri noteiktas un pārdomātas pretendentu kvalifikācijas prasības, balstoties uz būvkomersantu klasifikāciju, novērsīs šīs problēmas. Taču jāsaprot, ka negodīga konkurence un manipulācijas ar piedāvāto cenu nav pilnībā izskauzamas pat ar vislabāko likuma regulējumu un vislabāk pārdomātiem kritērijiem. Panākt, lai būvniecības iepirkumos uzvar tie, kuru piedāvājuma izdevīgums balstīts uz profesionāliem speciālistiem un kvalitatīvu darba organizāciju, ir turpmāko gadu lielākais izaicinājums gan būvniecības nozarei, gan visām iesaistītajām institūcijām.

būvuzņēmēju klasifikācija tiks sāta pēc 2019. gada 30. aprīļa, kad Būvniecības informācijas sistēmā būs pieejama informācija par būvuzņēmumu pieredzi būvniecības sfērās un būvju grupas.

Tajā pašā laikā, lai arī LBP atzinīgi vērtē līdzšinējos panākumus klasifikatora ieviešanā, organizācija aicina efektīvi sasaistīt novērtējuma sistēmu ar Publisko iepirkumu likumu. Šajā gadījumā būvkomersantam piešķirtā kvalifikācijas klase būtu pieredzes un atbilstības apliecinājums publiskajos iepirkumos. Tas padarītu daudz vienkāršāku un objektīvāku pretendentu izvērtēšanas procesu, kā arī atvieglotu darbu publisko iepirkumu organizētājiem, kam nebūs nepieciešamas specifiskas zināšanas būvniecības nozarē, kā arī mazināsies darba apjoms, vērtējot pretendentes. Savukārt uzņēmumiem, piedaloties publiskajos iepirkumos, samazināsies iesniedzamo dokumentu apjoms.

Šajā gadījumā publiskajos iepirkumos nevarēs parādīties uzņēmumi, kam nav pienācīgas pieredzes, un arī paši būvniecības uzņēmumi būs spiesti daudz rūpīgāk sekot visu piešķirtajai kvalifikācijas klasei atbilstošo prasību izpildei, arī attiecībā uz nodokļu nomaksu, darbinieku kvalifikāciju, darba drošības prasību ieviešanu un citiem klasifikatorā noteiktiem kritērijiem.

Aizsargās abas puses

Edmunds Valantis, Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra vietnieks, Būvniecības un mājokļu politikas departamenta direktors

Pasūtīt būvprojekta izstrādi vai būvdarbus valsts un pašvaldību finansētajos projektos, iepirkumam ir jābūt inteliģentākam – pasūtītājam jābūt apzinīgākam un jāņem vērā ne tikai tiešās projekta izmaksas, bet jāvērtē arī kopējās būves dzīves cikla izmaksas, tajā skaitā turpmākās ēkas uzturēšanas izmaksas, kā arī jāpievērš daudz lielāka uzmanība būvniecības kvalitātei. Liels palīgs publiskajos pasūtījumos būvniecībā būs tipveida līgumu izstrādāšana un nostiprināšana normatīvajā regulējumā, nozares izstrādātie kritēriji saimnieciski izdevīgākā piedāvājuma noteikšanai, kā arī būvkomersantu klasifikācijas ieviešana. Būvkomersantu klasifikācijas ieviešana ne tikai samazinās birokrātiju un atvieglos būvkomersanta dalību iepirkumā, bet arī samazinās laiku, kas nepieciešams izvērtēšanas procesā, un dos drošību pasūtītājam, izvēloties labāko pretendentu atbilstoši apliecinājumam par atbilstību profesionālajām prasībām. Papildus tā motivēs uzņēmumus kļūt profesionālākiem, ieguldīt attīstībā, kā arī iepirkumu procesā atlasīt atbilstošas kvalifikācijas un pieredzes būvkomersantus. Tipveida līgumi nodrošinās vienotu pieeju publiskajā iepirkumā, kas aizsargās abas līgumslēdzējas puses.

Kā norāda I. Akmentiņš, būvkomersantu klasifikatoru kā veiksmīgu instrumentu nozares un iepirkumu procesa sakārtošanā izmanto vairākas Eiropas valstis, un redzam, ka arī Latvijā ir visas iespējas piemērot šo risinājumu. «Tā ieguvumus novērtējusi arī Ekonomikas ministrija, ir izdoti attiecīgi Ministru kabineta noteikumi, un to viennozīmīgi var vērtēt kā pozitīvu soli. Tomēr nedrīkstam aizmirst arī otru medaļas pusi – nepietiek tikai ar klasifikatora ieviešanu viena likuma ietvaros. Tam ir jābūt sasaistītam ar Publisko iepirkumu likumu, jāatvieglo arī birokrātiskais slogs dokumentu iesniegšanas laikā, tātad jāpilnveido Būvniecības informācijas sistēma. Citādi no klasifikatora lielas jēgas nebūs – nozares ietvaros uzņēmumi būs sakārtoti pārskatāmā sistēmā, bet reālu ieguvumu no tā nebūs nevienam. Pirmo soli esam spēruši, ceram arī uz nākamajiem, no kuriem pirmais – palielināt atbildīgo institūciju kapacitāti un procesu noslēgt savlaicīgi, jo valsts piedāvātais termiņš 2019. gadā ir diezgan novēlots,» uzskata būvnieks. ■

Būvnieku izglītība – Latvijā un pasaulē atzīta

Saikni starp izglītību un praksi komentē
Rīgas Tehniskās universitātes Būvniecības
inženierzinātņu fakultātes dekāns
Dr. sc. ing. Juris Smirnovs

Bija laiks, kad santehniķis ar dzīves laikā apgūtām prasmēm pelnīja vairāk nekā augsti izglītoti inženieris, tas, protams, mazināja motivāciju studēt. Tagad situācija ir mainījusies un augstākā izglītība tiek adekvāti novērtēta?

Jā, pašlaik zināšanām ir liela nozīme. Tie, kas pie mums pabeiguši bakalaura studijas, bieži izvēlas turpināt studijas maģistrantūrā ārzemēs. Piemēram, tādā prestižā augstskolā kā Minhenes Tehniskā universitāte viņi ir vieni no labākajiem. Tas zināšanu apjoms, ko studenti apgūst RTU, ļauj viņiem labi turpināt studijas arī ārpusē.

Pamatīgi pamati ielikti.

Jā. Mūsu kolēģis, kas RTU izstrādāja bakalaura darbu, pēc tam papildināja zināšanas *Erasmus* studijās Dānijā un tad aizstāvēja maģistra darbu šeit pie mums, doktora grādu ieguva ASV. Mūsu absolventes strādā arī Lielbritānijā savā specialitātē par nodaļu vadītājām, arī viņu diplomu ir atzīti. Kā redzat, tas zināšanu pamats, kādu šeit sniedzam saviem studentiem, tiek nopietni ņemts vērā ārzemēs.

Vienīgais – ārkārtīgi gribētos, lai Latvijā zinības apguvušie savas prasmes šeit arī realizētu, nevis izklistu plašajā pasaulē.

Liela daļa absolventu paliek šeit. Neteiksim, ka simtprocentīgi visi pie mums strādā. Jau pieminētās kundzes aizbrauca uz Lielbritāniju, tur kādus piecus gadus pastrādāja, tad sajuta vilinājumu atgriezties mājās. Nav lielu problēmu iekļauties darba tirgū būvniecībā Latvijā – no trešā kursa visi studenti iet praksē, iepazīstas ar darbavietām, tādējādi, var teikt, ka, saņemot inženiera kvalifikāciju, darbavietu ir jau sev nodrošinājuši.

Cik laba jums ir atgriezeniskā saikne ar būvniecību? Kā viņi vērtē jaunuos speciālistus?

Mēs domājam, kā fakultātes ietvaros organizēt padomdevēju konventu, un tur tad varētu uzklaut domas par studiju procesa pilnveidošanu. Taču arī tāpat darba tikšanās reizēs par to bieži runājam.

Prakses iespējas studentiem ir pietiekamas?

Paldies uzņēmējiem, prakses iespējas ir nodrošinātas.

Daudzās jomās izglītības iestādes atpazīst tehnoloģiskā aprikojuma ziņā. Kā jums ar to?

Tehnoloģijas prakses vietās ir tādas, kādas mums šobrīd grūti iegādāties tā iemesla dēļ, ka tās ir ļoti dārgas. Tāpēc jau eksistē 26 nedēļu prakse, kas katram studentam noteikti ir jāiziet. Tur tad viņi arī iegūst izpratni par jaunajām tehnoloģijām.

“

Fakultātē ir profesionālās tālākizglītības centrs, kas piedāvā vairākus desmitus kursu par jomā aktuālām tēmām

jām. Parasti tiek sagatavots prakses uzdevums, zinot, uz kādu uzņēmumu dosies, aicina izpētīt padziļināti vienu vai otru jautājumu, kas tajā uzņēmumā stiprāks. Transporta būvniecības prakse ir sadalīta pa vairākiem semestriem, līdz ar to ir iespēja iegūt plašāku skatījumu.

Ne mazāk aktuāls temats ir mūžizglītība, kvalifikācijas celšana. Kādas iespē-

RTU Būvniecības inženierzinātņu fakultātes dekāns Dr. sc. ing. Juris Smirnovs stāsta, ka zināšanu pamatu, kādu šeit iegūst studenti, nopietni ņem vērā ārzemēs. Turklāt liela daļa absolventu paliek Latvijā

Pēc RTU absolvēšanas jaunie speciālisti izvēlas darbu ēku, ceļu un tiltu būvniecības objektos, kļūst par būvdarbu vadītājiem, ģeodēzistiem, strādā būvuzraudzības dienestā, ceļu būvmateriālu ražošanas uzņēmumos un laboratorijās, kā arī projektēšanas birojos

jas šajā jomā?

Mūsu fakultātē ir profesionālās tālākizglītības centrs, kas piedāvā vairākus desmitus kursu par būvniecības jomā aktuālām tēmām. To apmeklētājiem izsnie-

dzam speciālus RTU sertifikātus, kurus ņem vērā, izvērtējot inženieru kvalifikāciju. Kursus apmeklē daudzi. Tur ir gan jautājumi par būvuzraudzību, gan tehnoloģiju lietojumu, arī par normatīvu iz-

Padziļina izpratni par nozari

SIA *Velve* valdes priekšsēdētājs Ainārs Leitēns

■ Būvkompanija *Velve* vienmēr ir fokusējusies uz profesionālu un kvalificētu speciālistu izvēli savā komandā. Daloties ar savu pieredzi un zināšanām, *Velves* darbinieki padziļina jaunās paaudzes izpratni par būvniecības nozari. Mēs atbalstām projektus, kuru mērķis ir vairogt būvniecības profesijas labās prakses piemērus kopējā informācijas telpā, popularizējam studiju iespējas, kā arī iedvesmojam jauniešus studijām un darbam būvniecības nozarē.

maiņām, kā, piemēram, mainījušās specifiskācijas autoceļu nozarē, tāpat bija kurss par eirokodiem – jaunajiem normatīviem, kādus izmanto konstrukciju aprēķinos. ■

Nākotnes izaicinājumi

Būvnieku skatījums

Guntis Rāvis
A/s Skonto būve
padomes
priekšsēdētājs

Jāorientējas uz ārvalstu tirgiem

Latvijas ekonomika ir samērā maza, būvuzņēmumi nevar attīstīties un paplašināties, darbojoties tikai vietējā tirgū. Tāpēc *Skonto* grupa, kuras sastāvā ir arī uzņēmums *Skonto būve*, jau pirms vairākiem gadiem pieņēma stratēģisku lēmumu attīstīt uzņēmējdarbību ārvalstu tirgos – Eiropas valstīs. Intensīvs un mērķtiecīgs piecu gadu darbs devis augļus – šogad, kad Latvijas būvniecības tirgū valda izteikts klusums, *Skonto* aktīvi īsteno 30 dažādus projektus Eiropā. Manuprāt, šāda stratēģija jāīsteno ikvienam Latvijas būvuzņēmumam, kurš vēlas stabilu attīstību ilgtermiņā.

Patlaban ārvalstīs nodarbinām ap 500 mūsu darbinieku, nodrošinot viņu ģimenēm stabilus ienākumus, kas ir svarīgi, lai noturētu kvalificētus darbiniekus, pēc kuriem pēdējos gados jūtams milzīgs pieprasījums. Līdz ar pasūtījumiem ārvalstīs varam nodrošināt darbvietas strādājošajiem arī Latvijas ražotnēs, kas izgatavo ārvalstu projektos nepieciešamās konstrukcijas.

Piemēram, uzņēmums *Skonto Prefab* izgatavo dzelzsbetona ēku paneļus un dažādus karkasus, tos arī montē objektos; uzņēmums *Skonto Plan* izgatavo un montē fasādes. Vēl *Skonto* grupā ietilpst SIA *Forta Medical*, kas būvniecības moduļus ražo Ventspilī un Tukumā, taču to montēšana paredzēta jebkurā pasaules valstī, kur būs pieprasījums.

Būvniecības darbu pieauguma tendences ir vērojamas un, visticamāk, turpināsies Ziemeļvalstīs. Tas nozīmē, ka šajos tirgos vietējie būvuzņēmēji nespēs paņemt visus pasūtījumus, tāpēc, loģiski, rodas pieprasījums pēc citiem kvalitatīviem būvniecības pakalpojumu sniedzējiem, arī no Latvijas. Mūsu konkurētspējas galvenais trumpis ir nevis zemāka cena, bet gan spēja nodrošināt klientam vēlamo kvalitāti, ko esam apliecinājuši ar saviem iepriekš realizētajiem projektiem. Ņemot vērā, ka pasūtījumu apjoms ārvalstīs pieaug, diezgan droši var prognozēt, ka pusi mūsu projektu portfeļa veidos darbi Latvijā, bet otru pusi – ārvalstīs. ■

Māris Ozoliņš
SIA Monum valdes
priekšsēdētājs

Gaidāms kvalificētu darbinieku trūkums

Gan pašlaik, gan tuvākajā nākotnē lielākais izaicinājums būvniecības nozarē būs kvalificētu darbinieku trūkums. Jau vairākus gadus uzņēmumi izjūt tādu jaunu profesionālu inženieru deficītu, kuri spētu piedāvāt inovatīvus risinājumus nozarē.

Grib daudz, spēj maz

Diemžēl viens no iemesliem ir stabilitātes trūkums pēdējos gados – gan kavēšanās ar Eiropas Savienības (ES) fondu naudas apguvi, gan arī ārvalstu investoru piesardzīgā attieksme pret ieguldījumiem Latvijas nekustamā īpašuma nozarē. Šo iemeslu dēļ vietējiem būvuzņēmējiem ir neregulāri pasūtījumi, taču speciālistiem ir arī ģimene, kura jāuztur, jāmaksā rēķini. Tāpēc jaunie speciālisti izlemj doties strādāt uz ārzemēm, kur ir gan stabils darbs, gan attiecīgi ienākumi. Problemātiska ir situācija arī ar mazāk kvalificēto darbaspēku būvniecībā, tāpēc būvnieki jau sāk skatīties uz darbaspēka meklēšanu tuvajās austrumu virzienā valstīs – Ukrainā, Baltkrievijā. Šo valstu iedzīvotāji ir gatavi braukt un ar augstu atbildību kvalitatīvi veikt darbu par 500–600 eiro atalgojumu, turpretim mūsu pašu darbinieki paprasīs teju trīs reizes augstāku samaksu, kāda bija parastais darbs nereti būs nekvalitatīvs. Treknajos gados, kad bija milzīgs pieprasījums pēc jebkāda darbaspēka būvniecībā, izlaidās visi – gan parastie darbinieki, gan projektu un būvdarbu vadītāji. Jācer, ka līdz ar ES fondu finansējuma pieejamību mums atkal neradīsies situācija, kāda bija treknajos gados, un būvnieki nebūs spiesti maksāt milzīgu algu katram, kurš sevi uzskata par būvnieku. Tas ir bīstams faktors, ņemot vērā, ka ilgtermiņā šādu darbinie-

ku radītais brāķis negatīvi ietekmēs uzbūvētā objekta kvalitāti. Turklāt tagad katram būvniekam par katru projektu ir jānodod arī finansiālas garantijas, tas nozīmē – ja kvalitāte būs slikta, būvniekam tiks piemērotas sankcijas.

Nav ilgtermiņa domāšanas

Skatoties projektu griezumā, tuvākajos piecos gados lielākais pasūtījumu apjoms varētu būt privātajā sektorā – biroju un dzīvojamā fonda būvniecībā. Taču tas ir tikai nosacīts pieņēmums, jo pēdējos divos gados būvnieki dzīvo zināmā taustīšanās režīmā, jo nekādu precīzu prognožu par gaidāmajiem būvniecības projektiem aizvien nav. Pašvaldību sektorā noteikti turpināsies rekonstrukcijas un restaurācijas projektu pasūtījumi, kā arī infrastruktūras, tajā skaitā ūdenssaimniecības, objektu būvniecība. Tāpat paredzams, ka būs pasūtījumi izglītības iestāžu un sporta būvju jomā. Diemžēl patlaban diezgan droši var prognozēt, ka nākamajos piecos gados industriālo objektu būvniecība nepārsniegs 10% no kopējā pasūtījumu apjoma. Tas valsts ekonomikai kopumā ir diezgan bēdīgs signāls, jo ikvienam ir skaidrs – ja nav ražošanas, nav arī eksporta iespēju, attiecīgi arī valsts ekonomikas rādītāji nav visai iepriecinoši. Diemžēl trūkst izpratnes un ilgtermiņa plānošanas valstiskā līmenī, jo kādu atdevi mēs varam gaidīt no baseinu un citu šāda tipa objektu sabūvēšanas par ES fondu naudu, ja neviens nedomā, ko mēs darīsim pēc ES fondu finansējuma beigšanās.

Klusuma perioda sekas

Kopš pagājušā gada ievērojami pieaugusi būvuzņēmumu konkurence, par to lie-

cina gan pārsūdzības par pieņemtajiem lēmumiem būvnieku konkursos, gan arī cīņa par labiem speciālistiem. Katrs mēklē iespējas, lai izturētu kluso šā gada periodu, kad pasūtījumu ir ļoti maz, – ir krities darba apjoms, apgrozījums, atsevišķiem uzņēmējiem ir jūtamas problēmas ar finansēm, speciālistu aizbraukšanu uz ārzemēm vai pāriešanu pie konkurentiem.

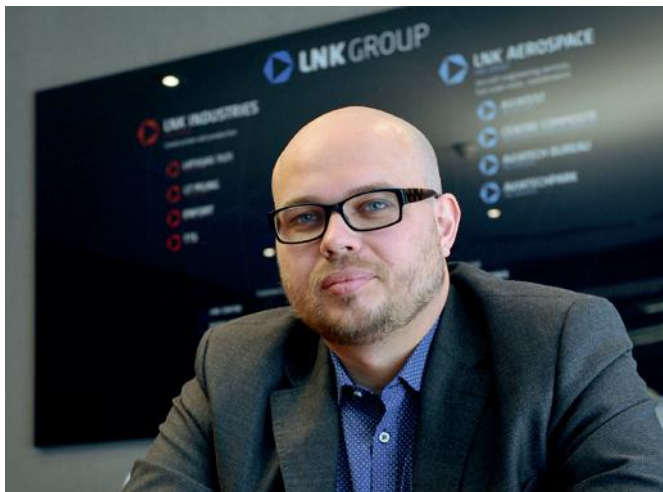
Valsts prioritārais uzdevums tagad ir sakārtot nozari regulējošos tiesību aktus, piemēram, izstrādājot standartizētu pakalpojuma sniegšanas līgumu, lai izslēgtu nevajadzīgas domstarpības un skaidri definētu visiem saprotamus un vienādas spēles noteikumus. Valstij jāplāno ilgtermiņā un jānodrošina projektu vienmērība, nevis kā ir tagad, kad divus gadus gandrīz vispār nav nekādu pasūtījumu, bet tad pēkšņi gada laikā nāk projekts pēc projekta, kurus nespējam apgūt.

Specializēti projekti ārzemēs

Ņemot vērā situāciju Latvijas tirgū, mūsu būvniekiem ir daudz nopietnāk jādomā par iespēju savu pakalpojumu pārdot ārvalstīs. Daļa būvuzņēmumu jau ļoti veiksmīgi to arī dara, piedāvājot gan Skandināvijā, gan citās rietumvalstīs specifiskus pakalpojumus. Piemēram, Zviedrijā vietējie būvuzņēmumi apgūst ap 70% no visiem tirgus pasūtījumiem, savukārt ārvalstu uzņēmumiem paliek 30% pasūtījumu, kas Latvijas uzņēmumiem ir pieejami labs apjoms. Turklāt tendences liecina, ka rietumvalstīs tuvākajos gados kopējais pasūtījumu apjoms būvniecības jomā pieaugs, tas attiecīgi nozīmē arī lielākas iespējas Latvijas būvniekiem šajos tirgos. ■

Jāsāk domāt par dzīvi pēc fondu naudas

Jevgenijs Locovs
A/s LNK Industries
valdes loceklis

Līdz ar ES fondu naudas apjoma samazināšanos mainīsies pasūtījumu struktūra. Ja uzņēmums ir bijis orientēts tikai uz valsts un pašvaldības sektoru, to gaida grūti laiki. Patlaban tikai 30% no visiem pasūtījumiem ir valsts vai pašvaldību objekti. Nākamajos piecos gados līdz ar Eiropas fondu ieplūšanu Latvijā prevalēs infrastruktūras objekti, tomēr paralēli notiks arī ražošanas un tirdzniecības objektu, kā arī biroju un dzīvojamā sektora būvniecība.

Pēc ES fondu finansējuma beigām samazināsies to infrastruktūras objektu

skaits, kuru būvniecību spēs finansēt valsts vai pašvaldības. Turklāt pa šiem gadiem līdz ar ES līdzfinansējumu liels skaits šādu objektu ir savesti kārtībā.

Pakalpojumu un preču eksports ir risinājums Latvijas būvniecības uzņēmumiem, lai pēc ES fondu beigām saglabātu izaugsmes tempus. Tomēr jāatceras, ka pēc pieciem gadiem būs par vēlu sākt meklēt jaunus tirgus. Tam jānotiek jau tagad.

Mums mentāli daudz tuvāks un saprotamāks ir Eiropas, tostarp Skandināvijas, tirgus. Tam raksturīga noteikta sistēma, kārtība, struktūra, kuru aprobējot ie-

spējams kļūt par pilntiesīgu šī tirgus dalībnieku.

Austrumu valstu tirgos jāreķinās, ka tie mēdz būt ļoti izplūduši savās prasībās, mainīgi un neparedzami. Tomēr nedrīkstam neņemt vērā, ka arī tur notiek pārmaiņas, procesu sistematizēšana, mainās arī cilvēku domāšana. Iespējams, pēc dažiem gadiem darbu šajos tirgos vērtēsim pilnīgi citādi.

LNK Industries uzņēmumi jau pašlaik paplašina savu darbību ārvalstu tirgos, īpaši Skandināvijā.

Kopējais uzņēmumu skaits varētu samazināties, jo ne visi sekmīgi tiks galā ar mainīgo pasūtījumu plūsmu un darbinieku trūkumu. Daudzi jau tagad ir specializējušies, jo tas ļauj samazināt izdevumus.

Diemžēl pašreizējais normatīvais regulējums nav labvēlīgs mazajam biznesam. Līdz ar to būvniecības pakalpojumu izmaksas augs. Svarīgākais – kā uz to reaģēs pasūtītāji. Daļa samierināsies, bet daļa meklēs izpildītājus ārvalstīs. Tie visi ir industrijas un valsts sadarbības un mijiedarbības jautājumi, tāpat kā valsts gatavība lobēt nacionālās intereses Briselē. Ne mazāk svarīgi ir jautājumi par sadarbību ar privāto sektoru izglītības līmeņa celšanā.

Vienlaikus esmu pārliecināts, ka būvniecības nozarē nākotnē turpinās augt kvalitāte. Īpaša uzmanība jāvelta projektēšanas kvalitātes paaugstināšanai, jo pašlaik tās līmenis ir nepiedodami zems. ■

Lielu izaicinājumu gadi

Gunārs Barkāns
SIA Aora
tehniskais
direktors

Sagaidāms, ka jau no nākamā gada ievērojami palielināsies pasūtījumu apjoms. Pirmkārt, sāksies *Rail Baltica* projekta realizācija, kam kopējais finansējums paredzēts ap 1,3 miljardiem eiro, no kuriem ap 300 miljoniem eiro paredzēti dažādu ar dzelzceļa infrastruktūru pastarpināti saistītu objektu būvniecībai – tajā skaitā lidostas termināļa un Rīgas Centrālās dzelzceļa sta-

cijas pārbūvei u. c. Šajā projektā ir ļoti strikti darbu veikšanas grafiki, kas nenoliedzami prasīs intensīvu darbu no visiem projektā iesaistītajiem būvniekiem.

Otrkārt, no nākamā gada būs pieejams ap 300 miljonu eiro ES fondu finansējums būvniecības projektiem, tostarp ap 150 miljoniem eiro ēku siltināšanas projektiem, kas dažādu iemeslu dēļ bija aizkavējušies, un tagad faktiski triju gadu laikā būs

jāapgūst septiņu gadu grafiks. Līdz ar to prognozējams, ka pretstatā iepriekšējo gadu apsīkumam būvniecības nozarē nākamajā periodā sagaidāms milzīgs darba apjoma pieaugums, kas, protams, nesīs līdzī arī problēmjautājumus – arī saistībā ar pašmāju būvnieku kapacitāti un darbaspēka deficītu. Turklāt darbaspēka deficīts saistīts ne tik daudz ar speciālistiem, no kuriem, protams, daļa arī ir aizbraukuši darbā uz ārzemēm, bet parastajiem celtniecības darbu veicējiem, piemēram, namdariem. Mani māc bažas – ar kādām rokām un galvām mēs to visu spēsim apgūt. Risinājumi ir tikai divi: darbaspēka deficītu nāksies mazināt, piesaistot nozarē viesstrādniekus, savukārt milzīgā kopējā pasūtījumu apjoma veiksmīgai apgūšanai Latvijas būvniekiem būs jāspēj apvienot spēkus apvienībās, lai vienlaikus nodrošinātu kapacitāti un arī sekmīgi konkurētu ar iespējamiem ārvalstu konkurentiem. Savā ziņā nākamgad pēdējos gados ierastās sīvas konkurences vietā Latvijas būvnieki meklēs un veidos dažādus sadarbības modeļus, lai veiksmīgi apgūtu būvniecības projektu apjomu ārkārtīgo pieaugumu. ■

Maija Baltgalve
SIA Arčers valdes
locekle

Ilgtspējību garantē darbu kvalitāte

Ja skatāmies uz izaicinājumiem būvniecības nozarē nākamajos piecos gados, lielākais izaicinājums ir Eiropas struktūrfondu nevienmērīgā apguve, kas tuvākajos gados spēcīgi ietekmēs būvniecības tirgu. Ja pretēji pēdējo gadu stagnācijai tirgus tiks pārplūdināts ar projektiem, var tikt novērots sava veida burbulis. Pareizu, ka daļa projektu tiks aizkavēti vai netiks realizēti, jo straujais cenu kāpums pārsniegs plānotos projektu budžetus un Latvijas ekonomika nespēs apgūt pieejamos finanšu līdzekļus pienācīgā apmērā.

Otrs lielākais izaicinājums ir nesakārtotā likumdošana no valdības puses, nemitīgi mainot spēles noteikumus, turklāt spēles laikā. Kā vienu piemēru varu minēt piecu gadu garantiju noteikšanu procesa vidū – neviens nekompensēja papildu banku garantiju izdevumus, daudzi specializētie apakšuzņēmēji nespēja iesniegt polises un bankrotēja, līdz ar to visas finansālās saistības bija jāuzņemas ģenerāluzņēmējam. Otrs piemērs – solidārā atbildība. Godīgi sakot, nespēju iztēloties, kā privāts uzņēmums var izsekot līdzīgi visiem apakšuzņēmēju darbiniekiem un to nodokļu nomaksai. Sajūta, ka valsts institūcijas nespēj tikt galā ar saviem pienākumiem un uzkrāj tos privātajam sektoram.

Ja skatāmies uz nozari saistībā ar nepieciešamajiem speciālistiem, nevienam nav noslēpums, ka jau patlaban ir jūtams profesionālu darbinieku trūkums, savukārt to atalgojums ir adekvāts pašreizējai

“

Būvniecība nav nozare, kurā īsā laika periodā var izveidot apjomīgu uzņēmumu un pelnīt milzu naudu

būvniecības tirgus situācijai. Taču kontekstā ar Eiropas struktūrfondu straujo pieplūdumu tuvākajos gados var veidoties situācija, ka būs vērojams ievērojams profesionālu speciālistu trūkums un arī atalgojums mazkvalificētiem darbiniekiem var pārsniegt to reālo pienesumu. Var veidoties līdzīga situācija, kāda bija pirms krīzes.

Struktūrfondu apgūšana ir aktuāla gan valsts un pašvaldību, gan arī privātajā sektorā. Protams, liela aktivitāte tuvākajos gados būs publiskajā sektorā, taču arī privātie pasūtītāji centīsies apgūt Eiropas naudu līdz plānošanas perioda beigām, kas lielākoties skar industriālās būves. Savukārt pēc Eiropas fondu finansējuma beig-

šanās noteikti sagaidāmas pārmaiņas – samazināsies būvniecības dalībnieku skaits, tirgū paliks tikai spēcīgākie un kompetentākie profesionāļi. Daudzi uzņēmumi jau tagad samazina riskus, daļēji strādājot eksportam vai specializējoties kādā konkrētā šaurākā būvniecības nišā, kā arī cenšoties radīt uzņēmumam pievienoto vērtību kvalitātes un attieksmes ziņā.

Vienlaikus, skatoties uz būvniecības nozares nākotnes perspektīvām, jāuzsver, ka ilgtspējīga būvniecības stratēģija nenoliedzami iet roku rokā ar kvalitāti. Ņemot vērā, ka pēc fondu perioda beigām konkurence būvniecības tirgū būs ļoti saasināta, uzvarētājs būs tas, kurš spēs piedāvāt labāko kvalitāti. Arī Arčers ļoti lielu vērtību velta būvdarbu kvalitātei, veicot virkni pasākumu, kas veicinātu gan darbinieku izpratni, gan kompetenci un atbildību šajā jautājumā. Labāk uzbūvēt uzreiz kvalitatīvi, ilgtermiņā tas noteikti atmaksāsies.

Uzņēmumi, kuri domās ilgtermiņā, spēs pielāgoties jaunajiem apstākļiem, ies roku rokā ar tehnoloģiju attīstību un uzliks augstu latīņu kvalitātes un darba kultūras ziņā, būs tie, kas turpinās darbu arī turpmāk. Būvniecība nav nozare, kurā īsā laika periodā var izveidot apjomīgu uzņēmumu un pelnīt milzu naudu. Ja vēlies tirgū strādāt ilgtermiņā, jāsaprot, ka liela daļa peļņas jāiegulda attīstībā. Tikai tad uzņēmums varēs uzrādīt stabilus finanšu rādītājus, būs spējīgs pielāgoties mainīgajai ārējai situācijai tirgū un būs konkurētspējīgs. ■

**Guntis Āboltiņš-
Āboliņš**
A/s RERE grupa
valdes
priekšsēdētājs

Izbeigsim birokrātisko lietvedību

Šodienas realitāte: apjomīgas korekcijas jau saskaņotos būvprojektos, iepriekš neplānoti papildu būvdarbi un attiecīgi – kavēti termiņi un papildu izmaksas. Tas ir uzskatāms rezultāts steigā lāpītajai būvniecības sistēmai un hroniski vājai projektēšanas kapacitātei.

Izeja – nozares sasāpējušās problēmas ir jārisina kompleksi. Tas nozīmē, ka procesā aktīvi darbojas visas būvniecībā iesaistītās puses: pasūtītājs, projektētāji, arhitekti, būvnieki, būvuzraugi un plašākā kontekstā – Ekonomikas ministrija.

Viens no Latvijas būvniecības sistēmas fenomeniem ir paviršība būvprojektos. Šī paviršība mēdz «paslīdēt garām» ekspertīžu veicējiem un nozares procesu uzraudzītājiem. Kā izrādās, nozares normatīvajā regulējumā neeksistē stingra ekspertīžu veikšanas kārtība un saskaņā ar likumu ekspertīzes ir izdevīgāk veikt virspusīgi. Rezultātā pasūtītājs ar pilnu pārliecību par projektētāja paveiktā darba atbilstošu kvalitāti nodod projektu ģenerāluzņēmējam, kuram, tikai izstrādājot detaļu rasējumus ražošanas vajadzībām, ir iespēja konstatēt pieļautās kļūdas. Šāda sistēma ir laba augsne, lai apturētu jebkuru projektu, ja vien visas puses proaktīvi nekoncentrējas konstruktīvam problēmu risinājumam.

Eksistē otra galējība. Pārprastas un pārspīlētas kontroles dēļ Latvijā ar birokrātiskām metodēm tiek efektīvi bremsēta projektu attīstība, tiek apturēti projekti,

sabojāta investoru uzticība Latvijas spējai nodrošināt kvalitatīvu, efektīvu vidi dažādu projektu attīstīšanai. Protams, būvniecība nav unikāla nozare šajā ziņā, problēmas ar ārzemju investoru uzticību Latvijai kā kvalitatīvai investīciju videi ir ne tikai būvniecības nozarē. Šie apstākļi ievērojami kavē Eiropas Savienības (ES) fondu apguvi. Kārtojot kontroles jautājumus jeb faktiski nodarbojoties ar birokrātisko lietvedību, būvniecības nozares kopējā stratēģiskā attīstība palikusi novārtā – joprojām būvnieki īsti nevar zināt, kā plānot savu attīstību gan īstermiņā, gan ilgtermiņā.

Novārtā pamesti arī būvnieku kvalifikācijas un izglītības jautājumi. Publiski izskanot lielo universitāšu sāpei, zem paklāja pastumta profesionālās kvalifikācijas, arodizglītības, mūžizglītības attīstības problēmu risināšana. Būvniecības nozarē jūtams krass dažāda līmeņa kvalificētu speciālistu trūkums, ko saasina gan demogrāfiskā bedre, gan masveida emigrācija. Rezultātā tas būtiski ietekmē būvniecības kvalitāti.

Aicinu visus nozares pārstāvjus fokusēties vienam mērķim – būvēt kvalitatīvi un droši sakārtotā vidē. Aicinu domāt par būvniecības nozares procesu un speciālistu attīstības ilgtermiņa jautājumiem, lai pašiem, sākot jauno ciklu 2022.–2030. g., būtu radīta jauna kvalitatīva būvniecības platforma un sistēma un visiem būtu gandarījums, ka ES investīcijas devušas dubultefektu. ■

Pēteris Dzirkals
SIA Latvijas
energoceltnieks
valdes
priekšsēdētājs

Svarīga ir prognozējamība un stabilitāte

Mūsu uzņēmuma pamata darbības jomās – enerģētikas un komunikāciju izbūves projektos – nākamajos gados noteikti izjutīsim nopietnu atbilstošu speciālistu trūkumu. Diemžēl tā ir mazas valsts, maza tirgus problēma, ka nozares darba devēji ik pa laikam saskaras ar darbaspēka tirgus nelastību. Ja darbu apjoms nozarē kādā periodā Latvijā samazinās, loģiski, daļa speciālistu netiek nodarbināti, tāpēc izlemj meklēt darbu citās nozarēs vai ārzemēs.

Taču brīdī, kad nozarē būvdarbu apjoms atkal palielinās, darba devēji izjut krasu darbinieku trūkumu. Cerams, ka varēsim izvairīties no pagātnes kļūdām, kad nozares uzņēmumiem milzīgo darbaspēka deficītu nācās aizpildīt ar nespeciālistiem, kuri uz būvniecību pārgāja no pavisam citiem tautsaimniecības sektoriem tikai tāpēc, ka milzīgo pasūtījumu apjomu pieauguma un darbaspēka trūkuma dēļ strauji palielinājās nozares atalgojuma līmenis, kas rezultātā izraisīja burbuļa plīšanu.

Viens no darbības līdzsvarošanas instrumentiem būvniecības uzņēmumiem ir paplašināt savu darbību arī ārpus Latvijas. Tur dažādas barjeras ir stipri augstākas nekā Latvijā. Tajā pašā laikā – ja tu esi spē-

jis izpildīt visas prasības un tomēr iekļūsti tajos tirgos, nenoliedzami sajūtamas būtiskas atšķirības ikdienas darbā – tu esi nonācis pavisam citā, daudz sakārtotākā vidē un vari strādāt un pelnīt daudz prognozējamāk, nekā tas notiek Latvijā.

Arī mūsu uzņēmums ir spējis veiksmīgi izpildīt augstās prasības Vācijas un Somijas tirgos, un tagad esam šajās valstīs stabili un atzīti konkrētu darbu izpildītāji. Tāpēc, skatoties tuvākajā nākotnē, noteikti varu teikt, ka *Latvijas energoceltnieka* projektu portfeli lielu proporciju veidos pasūtījumi tieši šajās valstīs, jo arī mums ir svarīga prognozējamība un stabilitāte, lai attiecīgi varētu plānot gan projektus, gan kopējo nākotnes stratēģiju. ■

Jāmazina ēnu sektors

Oskars Ozoliņš
SIA Merks valdes
priekšsēdētājs

Pirmais būtiskais izaicinājums ir nozari regulējošā normatīvā bāze, kas līdz ar jauno Būvniecības likumu ir radījusi birokrātisku un ilgu visu procesu. Faktiski no tehnoloģiska procesa tas ir kļuvis par juridisku procesu. Grozījumi normatīvos nav drošību paaugstinoši. Otrs būtis-

kais izaicinājums – ēnu ekonomikas īpatsvara mazināšana tieši būvniecības nozarē. Pēc aplēsēm, mūsu nozarē ēnu ekonomikas īpatsvars ir teju divas reizes lielāks nekā vidēji valstī. Skaidrs, ka pilnībā novērst to neizdosies, tomēr tas ir jārisina.

Profesionālajā vidē nozīmīgs izaicinājums ir izglītība. Projektēšanā jūtams jau-

nu kvalificētu speciālistu – gan arhitektu, gan mehāniķu, gan elektriķu – trūkums. Jau šobrīd ir diezgan skaidrs, ka vēl akūtāks darbaspēka deficīts tuvākajā nākotnē būs inženieru segmentā. Ja runājam par būvstrādniekiem – es nebūtu tik pesimistisks. Ja neņemam vērā *Rail Baltica* plānoto projektu, visu pārējo projektu pasūtījumu apjoms pašlaik Latvijā ir tāds, ka būvuzņēmējiem būs pietiekami darbaspēka, lai tos īstenotu. Jāsaprot, ka visus standartus un prasības reālajā dzīvē ievieš cilvēki, nevis valsts iestādes. Speciālisti ir tie, kuri projektē, būvē, uzrauga, – ja šo cilvēku zināšanu un profesionalitātes līmenis augs, pieaugs arī īstenoto darbu kvalitāte.

Diemžēl patlaban konkurence tirgū ir pārāk asa, un tā savā ziņā ir destruktīva. Tāpēc nepieciešama komersantu konsolidācija – lai kopējais spēlētāju skaits būtu mazāks, tajā pašā laikā tie būtu spēcīgāki. Ir divi iespējamie scenāriji: vai nu mazie un vājākie būvuzņēmēji kādā brīdī izkrīt no tirgus, beidz savu darbību, vai arī lielākie pārņem mazākos. ■

Darbaspēka Latvijā kļūs aizvien mazāk

Ainārs Leitēns
SIA Velve valdes
priekšsēdētājs

Būvniekiem 2016. gads bija ļoti grūts, sarežģīts, ņemot vērā, ka privātās investīcijas ir aizgājušas no valsts. Vai tās būs atpakaļ, grūti teikt. Līdz ar to patlaban tirgū jūtams panīkums. Par Eiropas naudu runājot, arī visiem zināms un skaidrs, ka šis finansējums parādīsies tikai

2017. gada otrajā pusē. Taču līdz tam būvniekiem ir kaut kā jāizdzīvo. Ne tikai uzņēmumiem, bet arī to darbiniekiem, kam gīmene jāuztur jau šodien, un, ja uzņēmumi viņiem nevar nodrošināt darbu visu laiku, viņi vienkārši pamet šo valsti – «balso ar kājām».

2017. gadā būs apjomi, bet būs arī

grūti atrast, kas strādā. Klāt vēl nāk tas, ka arī mūsu valdība «palīdz» mums dzīvot – maina nodokļus, maina nosacījumus, kaut līdz galam nav izdomājusi, kā jaunā sistēma strādās, vai būs labāka. Šodien nākot ar solidārās atbildības ideju, tiek izjaukta gadu gaitā Latvijā izveidojusies no skandināviem pārņemtā sistēma ar sadarbību starp ģenerāluzņēmēju un vairākiem apakšuzņēmējiem, kas katrs specializējas savā darbības jomā. Tā ir atšķirīga pieeja no krievu sistēmas, kurā ir lielle celtniecības uzņēmumi ar strādniekiem visās jomās, bet vājā vieta ir darba efektivitāte un darbinieku noslogotība. Mēģinot pasargāt apakšuzņēmējus, politiķi vienkārši tos iznīcinās. Apakšuzņēmēji būs spiesti atlaist cilvēkus, ģenerāluzņēmēji nespēs tos pārņemt, un tas būs vēl viens iemesls, kāpēc darbaspēka Latvijā kļūs aizvien mazāk un mazāk.

Tātad lielle izaicinājumi būvniekiem ir: apjomu trūkums, cilvēku aizbraukšana, ko diez vai varēsim apturēt, un nepārdomātas pārmaiņas. ■

Darba un izaicinājumu pietiks

Konstantīns Bursakovskis
SIA Ostas celtnieks
valdes
priekšsēdētājs

Kā galvenos nozares izaicinājumus tuvākajiem pieciem gadiem es gribētu minēt īstermiņa un ilgtermiņa būvniecības nozares attīstības plānu valsts līmenī – pieturēšanās pie šajā plānā definētā un tā ievērošana, šķiet, ir pats lielākais izaicinājums.

Diemžēl tikpat liels izaicinājums ir arī kvalificēta darbaspēka trūkums nozarē. Profesionālu darbinieku trūkst visos līmeņos, un problēma rodas no nepilnvērtīgās izglītības sistēmas, kas nespēj sagatavot

profesionālus darbiniekus, kā arī vietējā būvniecības tirgus svārstīšanās starp gadiem, kad darba ir maz, un gadiem, kad ir milzīgs pasūtījumu pieplūdums.

Runājot par kopējām tendencēm tuvākajā laikā, jāuzsver – tā kā dažāda līmeņa infrastruktūras objekti tuvākajos gados tiks daudz maz sakārtoti, jārēķinās, ka tālākās izaugsmes iespējas Latvijas būvniecības nozarē būs vairāk privāto investīciju jomā, attīstot ražotnes, dzīvojamā sektoru, izklaides un tirdzniecības būves, tāpēc būvniecības sektorā li-

kumsakarīgi būtu jāpalielinās tieši privātajam finansējumam. Neapšaubāmi savas korekcijas ievieš arī ES fondu finansējuma beigšanās – valsts un pašvaldību būvniecības pasūtījumos ir sagaidāms kritums. Lielākie ieguvēji būs privātie investori, jo tirgū būs brīvi būvniecības resursi.

Vienlaikus lielas iespējas Latvijas būvniekiem ir arī ES valstu būvniecības sektors. Visai Latvijas būvniecības nozarei uz Eiropas būvniecības kopējo tirgu ir ārkārtīgi maza ietekme, un visa Latvijas būvniecības nozare varētu pilnīgi noteikti atrast darbu Eiropā. Turklāt Eiropā to neviens pat nepamanītu. Galvenais kritērijs – ir jāspēj izpildīt darbus atbilstošā kvalitātē un termiņos.

Droši var prognozēt, ka nekas nemainīsies arī konkurences jomā – tai līdz šim ir bijusi tendence pieaugt, un nav nekādu pazīmju, ka tā turpmāk varētu samazināties. Savukārt būvuzņēmēju specializācija ir neizbēgama, lai varētu veiksmīgi strādāt ārvalstu būvniecības tirgos.

Tāpat līdz ar konkurences un tirgus tendenču izmaiņām palielināsies arī izpildīto darbu kvalitāte. Kvalitātes prasības nepārtraukti aug, pasūtītāji un būvuzraudzības speciālisti kļūst aizvien izglītotāki. Savu artavu šajā jautājumā dod ES prasības attiecībā uz efektīvu un ilgtspējīgu attīstību. ■

Aploksne nav ķieģelis!

Aplokšņu algas apdraud
kvalitāti būvniecībā.

www.bezaploksnes.lv

LATVIJAS
BŪVUZŅĒMĒJU
PARTNERĪBA

 RERE GRUPA

 merks

 SKONTO
BŪVE

 MONUM

 LNK INDUSTRIES
LNK GROUP

 OSTAS CELTNIKS

 MODULS RĪGA

 VELVE

 ENFORT
LNK INDUSTRIES

 LATVIJAS TILTI
LNK INDUSTRIES

 arb RIZPUTES
CELINIEKS

 limbažu
celi

 WOLTEC

 BAUSTELLE

 KESTO

 Binders